

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Diplomová práce

Ivana Čihánková

Faktory ovlivňující volbu církve u mladých konvertitů

Factors Influencing the Choice of Church of Young Converts

Praha 2013

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Šturma

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce PhDr. Jaroslavu Šturmovi a konvertitům, kteří se zúčastnili výzkumu. Bez nich by tato diplomová práce nemohla vzniknout.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 21.7.2013

.....

Ivana Čihánková

Abstrakt:

Tématem této diplomové práce je průběh náboženské konverze a proces rozhodování konvertitů, do které církve chtějí vstoupit. V teoretické části práce je popsáno několik modelů náboženské konverze, které vycházejí z dosavadních psychologických výzkumů. Další část pojednává o církvi jako velké i malé skupině, protože právě vztahy s ostatními věřícími (naplňující potřebu člověka patřit do nějaké skupiny) jsou jedním z důležitých faktorů vstupu do církve. V závěru teoretické části jsou uvedeny údaje týkající se počtu věřících a příslušnosti k církvím ze sčítání lidu v České republice, a je popsán specifický vztah obyvatel naší země k církvím.

Dále jsou v práci uvedeny výsledky kvalitativního výzkumu mezi 20 konvertity. Výzkum byl zaměřen na průběh konverze a důvody ke vstupu do církve u mladých lidí, kteří vyrůstali v nevěřících rodinách, protože u těchto konvertitů je rozhodovací proces pro vstup do dané církve nejzřetelnější. Hlavním cílem analýzy polostrukturovaných rozhovorů bylo najít nejdůležitější důvody, které vedly respondenty k rozhodnutí stát se členy konkrétní církve a zjistit, jestli se tyto důvody liší u jednotlivých typů církví (katolické církve, církvi protestantských a církvi evangelikálních).

Klíčová slova:

Náboženská konverze; modely procesu konverze; křesťanské církve; proces vstupu do církve.

Abstract:

The subject of this dissertation is the course of religious conversion and the process of decision-making when converts decide which church they want to join. The theoretical part of the dissertation describes three models of conversion process which are based on psychological research works. Further it deals with a church as a large group and a small group because relationships with other believers (which fulfil the person's need to belong to a group of people) are one of important factors which could persuade a convert to join a church. At the end of the theoretical part there are stated the results concerning the number of believers and members of Christian churches from the census held in the Czech Republic, and there is also described a specific relation of the Czech society to Christian churches.

The other part of the dissertation describes the results of qualitative research among 20 converts. The aim of the research was to compare the conversion process of young people with the models described in the theoretical part and to find out reasons which led to their decision to join a particular church. The respondents were chosen from the Catholic Church, the Evangelical Church of Czech Brethren and three pentecostal churches because the research also tried to find out if the reasons for entering the church depend on the type of the church.

Keywords:

Religious conversion; conversion process models; Christian churches; church entrance process.

Obsah

Úvod.....	8
1. Psychologické aspekty konverze.....	10
1.1 Konverze podle Williama Jamese	10
1.2 Motivace k víře.....	11
1.3 Religiozita a duševní zdraví	14
2. Modely konverze.....	16
2.1 Model Loflanda a Starka	17
2.2. Model Seggara a Kunze	19
2.3 Model Lewise Ramba.....	20
2.4 Konverze ke katolicismu v České republice	22
3. Církev jako velká i malá skupina	25
3.1 Církev jako skupina.....	25
3.2 Význam malých skupin pro člověka	27
3.3 Malé skupiny v církvi a potřeba někam patřit.....	29
4. Příslušnost k církvi v České republice	34
4.1 Současné tendence ve vývoji křesťanských církví a náboženských společností	34
4.2 Údaje týkající se víry a počtu členů církví ze sčítání lidu v České republice	36
4.3 Vztah obyvatel České republiky k církvím	37
5. Metodologie a průběh výzkumu.....	39
5.1 Výběr výzkumného souboru	39
5.2 Metoda sběru dat	42
5.3 Analýza získaných dat.....	44
6. Diskuse	46
6.1 Výsledky předvýzkumu.....	46
6.2 První zájem o náboženství, o Boha – přítomnost krize a její příčiny.....	49
6.2.1 Věk prvního zájmu o náboženství, o Boha	49

6.2.2 Přítomnost nebo nepřítomnost napětí nebo krize	50
6.2.3 Ovlivnil začátek zájmu nějaký člověk?.....	53
6.3 První kontakt s církví, první dojmy z kontaktu s církví	55
6.4 Jedna církev nebo více církví?	58
6.4.1 Respondenti, kteří prošli více církvemi.....	58
6.4.2 Respondenti, kteří zůstali v jedné církvi	61
6.5 Role víry/učení církve a společenství věřících.....	65
6.5.1 Stejně významný vliv víry/učení církve i společenství	65
6.5.2 Větší vliv společenství než víry/učení církve.....	66
6.5.3 Větší vliv víry/učení církve než společenství.....	67
6.6 Shrnutí hlavních výsledků výzkumu	69
7. Diskuse	74
Závěr.....	79
Seznam použité literatury	81

Úvod

Motto:

A jsou rozdílná působení moci, ale tentýž Bůh, který působí všechno ve všech.
sv. Pavel (1 Kor, 12,6)

Jedním z rozměrů lidského života je i duchovní nebo spirituální dimenze. Vladimír Smékal (2002) ve svém příspěvku *Spiritualita v denním životě člověka* uvádí, že „*antropologové předpokládají, že mezi tzv. antropologickými univerzáliemi má významné místo náboženská potřeba, resp. náboženský smysl, spirituální inteligence. Je pravděpodobné, že úzce souvisí s potřebou sebezpřesahu, uchvácení, fascinace, uctívání; snad je v jejím základě ještě obecnější potřeba víry ve smysl a řád bytí*“ (s. 19). Víru v Boha, jako jednu z forem spirituálního života, člověk může jistě prožívat i bez toho, aby byl členem církve nebo náboženské společnosti, ale protože člověk potřebuje ke svému životu i mezilidské vztahy, naplňuje členství v církvi více jeho potřeb, než jsou jenom ty náboženské, proto je v této souvislosti zajímavé zkoumat, co člověka do dané církve přivedlo a co mu členství přináší – zvláště v naší společnosti, kde je přítomna silná nedůvěra vůči církvím a mnoho lidí říká, že k tomu, aby věřili v Boha, žádnou církev nepotřebují.

Proces, kterým se člověk stane z „nevěřícího“ člověka „věřícím“ se obvykle označuje termínem konverze. Jak vysvětluje Michal Kaplánek (2009) toto slovo pochází z latinského termínu „*conversio*“, který znamená obrácení. Náboženská konverze se dá chápat čtyřmi způsoby:

1. *„Přechod z jedné křesťanské církve do jiné.*
2. *Odchod od tradičních církví do náboženských sekt, případně k jiným náboženstvím.*
3. *Vstup (návrat) do některé z křesťanských církví.*
4. *Radikální změna života, která nemusí být doprovázena změnou církevní příslušnosti“* (s. 81).

Tématem této diplomové práce je průběh náboženské konverze a proces rozhodování konvertitů, do které církve chtějí vstoupit. Cílem práce je pak popsat faktory, které přispívají k přitažlivosti křesťanských církví pro konvertity. V práci jsou uvedeny výsledky kvalitativního výzkumu mezi 20 mladými konvertity.

V teoretické části práce bude náboženská konverze popsána z psychologického hlediska – od první práce Williama Jamese na toto téma až po současné výzkumy. Z těchto výzkumů vychází několik modelů konverze – např. model Loflanda a Starka, Seggara a Kunze nebo Lewise Ramba. Protože tématem této práce jsou faktory ovlivňující vstup do církve, bude v další části popsán význam církve jako velké, a především malé skupiny, protože většina věřících je členy nějaké menší organizační jednotky v rámci církve a právě vztahy s ostatními věřícími (naplňující potřebu člověka patřit do nějaké skupiny) mohou být jedním z důležitých faktorů setrvání v církvi. V závěru teoretické části budou uvedeny údaje týkající se počtu věřících a příslušnosti k církvím ze sčítání lidu v České republice, a bude popsán specifický vztah obyvatel naší země k církvím, který je jedním z faktorů způsobujících to, že se u nás mnoho lidí považuje za věřící, ale nejsou členy žádné církve – na rozdíl od západní Evropy, kde se prakticky všichni konvertité stávají členy církví a náboženských společností.

Kvalitativní výzkum byl zaměřen na průběh konverze a důvody ke vstupu do církve u mladých lidí ve věku do 30 let, kteří studují vysokou školu a vyrůstali v nevěřících rodinách, protože u těchto konvertitů je rozhodovací proces pro vstup do dané církve nejzřetelnější. I mladý člověk, který byl vychováván ve věřící rodině, musí projít procesem konverze (protože víru nelze předat ani naučit), ale je už ovlivněn výchovou a společenským zakotvením v církvi svých rodičů. V poslední části práce pak budou uvedeny výsledky analýzy rozhovorů metodou hledání vzorců. Hlavním cílem této analýzy bylo najít nejdůležitější důvody, které vedly respondenty k rozhodnutí stát se členy konkrétní církve, a zjistit jestli se tyto důvody liší u jednotlivých typů církví (katolické církve, církví protestantských a církví evangelikálních). Dá se předpokládat, že hlavní důvody bude možno rozdělit do dvou základních skupin – jedna se bude týkat učení církve, průběhu bohoslužeb, teologie a druhá života církve jako skupiny lidí – vztahy mezi jejími členy, naplnění potřeb člověka jakou jsou potřeba patřit do nějaké lidské skupiny a být tam přijat. Druhým cílem práce je zmapovat průběh procesu konverze u respondentů a porovnat jej s modely konverzí uvedených v odborné literatuře.

1. Psychologické aspekty konverze

1.1 Konverze podle Williama Jamese

Jeden z prvních psychologů, který se systematicky zabýval náboženstvím a také náboženskou konverzí z hlediska psychologie byl William James, jehož dílo *Druhy náboženské zkušenosti* vyšlo poprvé v roce 1902. James nemá námitky proti názoru, že součástí procesu konverze je Boží působení, pokouší se však o analýzu psychických jevů, které lze u konvertity pozorovat. Používá přitom poprvé psychoanalytickou teorii nevědomí, duševního života, který nemůžeme bezprostředně vnímat – v člověku se nacházejí „mrtvé city, mrtvé myšlenky a studená přesvědčení, ale jsou také myšlenky vroucí a živé, a kdykoli se v nás některá ohřeje a ožije, vše se musí přetvořit a seskupit kolem ní“ (James 1902/1930, s. 145). Tyto vroucí myšlenky, jimž je člověk oddán, a z nichž vychází při svých úsudcích, můžeme nazvat „středem jeho osobní energie“, je pro něho velký rozdíl, jestli je středem jeho energie jeden soubor idejí nebo názorů, nebo jiný: „Říci, že člověk „konvertoval“, znamená, že náboženské myšlenky, které dříve byly na okraji jeho vědomí, nyní zaujímají ústřední místo, a že náboženské cíle tvoří střed jeho energie“ (James 1902/1930, s. 145).

Jamese (1902/1930) nejvíce zajímají náhlé konverze, kdy je člověk pasivním příjemcem – ale i když člověk o konverzi vědomě usiluje, i tehdy se podle jeho názoru to rozhodující děje v nevědomí, protože vědomé „Já“ pouze nejasně tuší, k čemu proces konverze směřuje (s. 147). Psychologie nemůže poskytnout úplný popis procesu, jímž se myšlenkový systém člověka proměňuje, nedokáže popsat každou sílu, která tu působí, protože většina působí polovědomě nebo nevědomě. A když pojednáváme o jevu, v němž je silně přítomen nevědomý život, a jehož motivy jsou často slovy nepopsatelné, může se pak jak dotyčnému člověku, tak přihlížejícím, zdát, že „dochází k zázraku“ (James 1902/1930, s. 147-148). Emocemi naplněné zážitky mají podle Jamese (1902/1930) silný potenciál vyvolávat v člověku duševní změny: „Naděje, štěstí a jistota, které jsou citovými průvodci konverze, dovedou být velmi výbušné. A city, které přicházejí tímto způsobem, zřídka ponechávají věci nezměněné“ (s. 148).

James (1902/1930) ze svých pozorování usoudil, že náboženská konverze je normální fází dospívání nastávající obvykle ve věku mezi čtrnáctým a sedmnáctým rokem a je součástí přechodu od malého světa dítěte k širšímu intelektuálnímu a spirituálnímu životu dospělého. Mladí lidé prožívají pocity neúplnosti a nedokonalosti, hříšnosti, úzkosti z toho, co bude po

smrti, tíseň z nejistoty a morbidně se zabývají introspekci. Po konverzi pak obvykle přichází šťastná úleva a pocit, že věci do sebe zapadají, jejich sebedůvěra roste tím, že se schopnosti a vlastnosti člověka přizpůsobují širšímu pohledu na sebe a na své místo ve světě (s. 155). Erikson tuto etapu později popíše jako období hledání identity, kdy si mladí lidé začnou klást existenciální otázky a hledají smysl života. Náboženství pak nabízí odpovědi na tyto otázky, dává pocit smysluplnosti života a také může zprostředkovat přijetí do společenství vrstevníků.

1.2 Motivace k víře

Vědomé motivace ke konverzi (i když je nutno stále mít na paměti, jak už bylo řečeno, že se jedná o proces do velké míry nevědomý – z teologického pohledu „působení Boží“) mohou být velmi různorodé. Prokop Remeš (2002), který se tímto tématem zabývá ve svém příspěvku ve sborníku *Homo religiosus: Vybrané aspekty psychologie náboženství*, popisuje tři roviny motivací, které člověka přivádějí k víře: „*Primární rovinu představují motivace „transcendentní“, pro něž neexistuje ne-náboženská alternativa. Tyto motivace jsou výrazem existenciální a intelektuální citlivosti člověka a přivádějí člověka k náboženské víře jako takové. Sekundární rovinu představují „psychologické“ motivace, které vypovídají o základních potřebách člověka a tím specifikují příklon ke zcela určité formě náboženství. Terciární rovinu představují motivace „sociologické“, které hovoří o míře prožitku osamocenosti a ztracenosti člověka ve světě a jsou rozhodující pro vstup do konkrétní náboženské skupiny – konkrétních mezilidských vazeb“ (s. 54).*

Podle Remeše náboženství ovlivňuje tři základní oblasti lidské psychiky – oblast porozumění, oblast citu a oblast chování. Vztah mezi náboženstvím a lidskou psychikou je ale dvousměrný. Náboženská víra nejen formuje člověka a určuje jeho chování, ale také sytí potřeby, které jsou v člověku už předem obsaženy. Dá se říci, že člověk si volí to náboženství, které pro sebe zažívá jako nejvíce „hodnotné“, které nejlépe vyhovuje jeho dispozicím a naplňuje jeho potřeby (Remeš, 2002, s. 56).

V jednom z výzkumů týkajících se konverze Ines Jindra (2011) zpracovávala vyprávění 50 členů různých církví v USA ve věku od 19 do 95 let metodou zakotvené teorie „*grounded theory*“. Došla k závěru potvrzujícím Remešovy názory, že průběh celého života člověka

ovlivňuje, do které náboženské společnosti vstoupí. Psychologové by neměli předpokládat, že vstup do všech náboženských skupin je veden stejnými motivy, protože náboženský obsah a učení církví nemusí mít s prožitkem konverze mnoho společného. Výsledky studie ukazují, že jak náboženské učení (faktory přitahující člověka k dané církvi – „*pull factors*“), tak specifické faktory průběhu života konvertity (faktory „postrkující“ člověka ke vstupu do dané církve – „*push factors*“) mají velký význam a působí společně při volbě dané náboženské skupiny – lidé, kteří vstupují do téže církve, mají ve své životní trajektorii stejné faktory (s. 297-299).

Prokop Remeš (2002) dále uvádí výsledky šetření, které proběhlo v rámci podzemních církevních struktur v letech 1984 – 1986 a týkalo se motivačních faktorů konverzí ke katolicismu: „*Z výsledků vyplývalo, že pro náboženskou konverzi jako takovou jsou určující tři základní existenciální motivace: Otázka smyslu věci (respektive smyslu lidského života), otázka po podstatě morálních hodnot (respektive jejich absolutnosti či relativnosti) a otázka konečnosti lidského života (tedy smrti)*“ (s. 60). Základním faktorem v otázce smyslu života se ukázalo hledání odpovědi na otázku, zda život má vůbec nějaký smysl (nikoliv jen to, co je smyslem života). Z psychologického hlediska spojovali účastníci prožitek smysluplnosti s pocitem „úkolů“, který má člověk splnit a který je mu uložen zvenčí. Konvertité říkali, že bez předpokladu existence Boha, který člověku dává smysl jeho života, nepocítují jako smysluplný ani samotný prožitek „hledání smyslu života“. V otázce úzkosti ze smrti byl vztah k náboženství nejzřetelnější. Křesťanská víra zřejmě člověka od úzkosti z vlastní neexistence „osvobozuje“ (Remeš, 2002, s. 60-61).

Přitažlivým rysem křesťanství je pro konvertity i to, že nejvyšší hodnotou lidského života je podle něj láska. Svět je v tomto náboženství vnímán jako přitažlivé místo pro přebývání a člověk je sám ze sebe hoděn lásky – Bůh jej miluje a on má milovat sebe i své bližní – empaticky a altruisticky se vztahovat k ostatním lidem, živým bytostem a světu jako celku. Kromě vztahu člověka k základním hodnotám lásky, svobody a moci, hrají v náboženské konverzi významnou roli i další motivy, které vychází z potřeby člověka nebýt sám, stát se součástí vyššího společenského celku, který dává možnost zažívat sociální blízkost. Někteří konvertité také vnímají s úlevou, že se mohou spolehnout na autoritu vedení, které člověka chrání a poskytuje mu pocit jistoty (Remeš, 2002, s. 61).

Článek B. J. Zinnbauera a K. I. Pargamenta (1998) *A Study of Religious Change Among College Students* uvádí výsledky výzkumu průběhu spirituální konverze u 130 studentů vysoké školy, kteří jsou křesťany. Výzkumnou metodou bylo dotazníkové šetření. Psychologové zjistili, že 80 % konvertitů zažívalo v období dvou let před konverzí vážný stres, měli pocity zoufalství, pochybnosti o vlastní sebehodnotě, strach z odmítnutí a odcizení od druhých lidí. K náboženské konverzi tedy podle jejich závěrů přispívají dlouhodobě působící stresory. Dále bylo zjištěno, že konvertité mají problematické vztahy se svými otci, a špatný *attachment* s matkou, u mnoha z nich šlo o typ nejistého-vyhýbavého připoutání. Konvertité potvrdili vyšší míru stresu před konverzí, pocit osobní nedostatečnosti a omezenosti, a velké zlepšení po konverzi, kdy začali cítit větší sebejistotu a důvěru, že mají potřebné kompetence pro zvládnutí životních obtíží – tyto výsledky podporují názory o tom, že spirituální konverze člověku spíše prospívá, než škodí. Na tomto základě autoři postulují teorii spirituální konverze jako radikální změny „já“, která je reakcí na velký stres, procesem, při němž se „já“ spojí s duchovní silou (Bohem) (s. 176-177).

Těmto výsledkům odpovídá i výzkum Coralie Buxant a Vassilise Saroglou z roku 2009, který se zabýval průběhem konverze u věřících v Belgii. Novým jevem je kvůli procesu sekularizace v západní Evropě konverze k určitému náboženství z „nevíry“ – v minulých staletích ateisté prakticky neexistovali, takže konverzí se rozuměl pouze přechod z jedné církve do druhé. Podle jejich výzkumu ti, kdo konvertovali k tradičním náboženstvím, se dají charakterizovat jako lidé s vysokou úrovní nejistoty ve vztahu k rodičům (zvláště k otci), vyhýbající se zavazujícím partnerským vztahům, s vysokou úrovní potřeby mít kognitivní řád v životě. Podle autorů má většina konvertitů touhu kompenzovat takto nenaplněné potřeby v dětství, proto se připojují k náboženským skupinám, které jim poskytnou emoční podporu a opouštějí náboženství svých rodičů. U účastníků výzkumu byla zjištěna vyšší míra úzkostnosti ve vztazích k druhým lidem a potřeba předvídatelnosti sociálního prostředí, koherence, struktury a jednoznačných odpovědí. Nebyly získány žádné významné důkazy, že by při konverzi hrála nějakou roli touha po seberozvoji. Volba konkrétní náboženské společnosti pak záleží na tom, kde tito lidé naleznou nejlepší uspokojení svých potřeb (s. 63-65).

1.3 Religiozita a duševní zdraví

Z uvedených výzkumů vyplývá, že psychologové se také zabývali otázkou, zda některé prvky průběhu konverze mohou být ovlivněny duševními obtížemi či přímo duševní chorobou konvertity. Podle Pavla Říčana (2007) může na jedné straně náboženská orientace být spojena s patogenními faktory, protože přísná rodinná výchova, jež je typická pro některé náboženské skupiny, může v dětech vzbudit nezdravé pocity viny, omezit jejich iniciativu a izolovat je od pozitivních životních příležitostí. Na druhé straně přesvědčení, že svět řídí moudrá, milující bytost, podporující rodičovská výchova a možnost poznat v náboženské skupině lidi s kvalitním hodnotovým základem, je možno považovat spíše za pozitivní faktory (s. 125).

Jak dále uvádí Říčan (2007), podle většiny výzkumů jsou věřící lidé méně úzkostní a depresivní, šťastnější, častěji vidí svůj život jako smysluplný, méně často páchají sebevraždy, méně užívají alkohol a drogy a mají šťastnější a stabilnější manželství (s. 126). S těmito tvrzeními souhlasí i Nils Holm v knize *Úvod do psychologie náboženství* (1993/1998), připomíná však, že věřící lidé vykazují sice méně duševních poruch než ostatní, jsou však také méně přizpůsobiví, uzavřenější a sebekritičtější: „*Zjištění souvislosti mezi religiozitou a zdravím však závisí na chápání duševního zdraví, stejně tak jako na různých formách religiozity. Kvapné a zjednodušující závěry o vlivu náboženství na duševní zdraví je tedy nutno odmítnout a je třeba postupovat diferencovaně*“ (s. 130).

Je však všeobecně známou skutečností, že k náboženství se často utíkají lidé s duševními problémy, včetně psychiatrických pacientů, protože náboženské skupiny jim mohou poskytnout pocit porozumění, opory a přijetí. Víra v Boha může těmto lidem pomoci zlepšit jejich psychický stav. Říčan (2007) uvádí několik příkladů mechanismů, které mohou u psychicky nemocných působit. Jedná se například o pocity viny při depresi – tento prožitek je mocným podnětem ke snaze ovlivnit svůj citový stav náboženskými prostředky: „*Pro člověka motivovaného nejdříve jen potřebou zbavit se trýznivých pocitů se dobré svědomí stane silným, trvale působícím funkčně autonomním motivem; za pomoci náboženské skupiny, k níž se připojil, se seznámí s hodnotnými myšlenkami a kvalitní duchovní praxí, najde zde smysl svého života a způsob řešení nejrůznějších problémů, s nimiž se setkává. Utrpení, jež přestál, ho za těchto okolností navíc může učinit empaticky vnímavým pro utrpení druhých*“ (s. 130).

Nils Holm (1993/1998) k tomu dodává, že pomocí náboženské víry je možno zvládnout mnohé bolestné zkušenosti. Bůh může být prožíván jako ten, kdo odpouští a vše obrací

k dobrému. Úzkost může být zvládána také meditací a kultovními rituály. Stejně tak může být konverze oporou pro člověka po tragické životní události nebo v těžké nemoci. Nová orientace přináší nové hodnoty, nové přátele, nový rytmus života, takže například i lidé závislí mohou zakoušet osvobození a útěchu (s tímto prvkem pracují i svépomocné skupiny typu Anonymních alkoholiků a narkomanů). Náboženská orientace sama o sobě však není lékem proti těžkým neurotickým poruchám. Po konverzi se může stav pacienta dočasně zlepšit, ale po čase, pokud člověk nepokračuje v léčbě, se symptomy projeví znovu (s. 132).

2. Modely konverze

Už William James popsal dva typy náhledu na náboženskou konverzi – náhlé „prozření“ typu obrácení svatého Pavla u Damašku a pozvolný, dlouhodobý proces přijetí učení dané náboženské skupiny a rozhodnutí ke vstupu do ní. Na počátku zkoumání tohoto jevu však převažoval pohled teologie, která se samozřejmě soustřeďovala na úlohu Boha a církve v procesu konverze. Tento pohled se v uplynulých více než sto letech změnil, jak píše Anton Houtepen (2006), posunul se od chápání konverze jako děje teocentrického, církevního, soustředěného na víru danou smlouvou mezi Bohem a člověkem, k individuálnímu, osobnímu, antropocentrickému, charismatickému procesu popisovanému prostřednictvím intenzivních prožitků. Evangelikální a letniční sbory interpretují konverzi jako náhlou a rychlou událost, která obvykle následuje po osobní krizi. Tradiční církve spíše zdůrazňují celoživotní konverzi, založenou na účasti na životě církve, liturgii a svátostech (s. 19). Podle mého názoru se však oba typy konverze nedají zcela oddělit, v mnoha případech konverze začíná silným prožitkem a vyvíjí se pak v dlouhodobý proces přijetí učení dané církve, a někdy prožitková stránka do velké míry chybí a člověk přijímá víru spíše rozumově.

Nils Holm (1993/1998) uvádí, že proces konverze lze rozdělit do tří fází:

1. výskyt predisponujících činitelů (potřeby a motivy jednotlivců);
2. ustavení kontaktu mezi jedinci s podobnými potřebami, které je navzájem spojují;
3. proces závazného vstupu (s. 30).

Podle metod, kterými pak církve s člověkem v průběhu konverze pracují, Holm (1993/1998) rozlišuje tři přístupy:

1. rituálně-mystický (zasvěcování do bohoslužebných obřadů);
2. racionálně-rozumějící (vyučování a kázání);
3. charismaticko-přesvědčovací (zapálená kázání, prorokování, mluvení jazyky) (s. 30).

„První skupina se obvykle uplatňuje ve velkých církvích, kde je snaha docílit transcendentního zážitku prostřednictvím svátostí a rituálního chování. Tuto kategorii představují například církve římskokatolická a pravoslavná. Ve druhé skupině by bylo nejvhodnější uvést evangelickou luterskou církev a další společenství, v nichž jsou středem vyučování a kázání. Zde je snaha přesvědčovat či aspoň se o to pokoušet pomocí racionálních argumentů“ (Holm, 1993/1998, s. 31). Do třetí skupiny pak Holm řadí evangelikální a

charismatická hnutí, ve kterých se náboženských zážitků dociluje intenzivním přesvědčováním a silou charizmatu, součástí života skupiny jsou dramatické efekty jako uzdravování vírou, znovuzrození v Duchu, glosolálie atd. (Holm, 1993/1998, s. 31).

V této kapitole budou uvedeny tři z neznámějších modelů konverze, které proces popisují z psychologického hlediska. Jakýkoli model však nemůže plně vystihnout celý průběh tohoto procesu. Jak shrnují Paloutzian a Rambo (1999), konverze se odehrává v širokém poli různých lidí, institucí a ideologií, není to jednorázová událost, ovlivňuje ji mnoho událostí, vztahů, očekávání, rozmanité faktory se kumulují a interagují spolu. Nemůžeme najít jednu příčinu konverze (s. 1047).

2.1 Model Loflanda a Starka

Roku 1965 sociologové John Lofland a Rodney Stark provedli výzkum konverze a vstupu do církve u členů chiliastického hnutí v Bay City na západním pobřeží USA (tzv. *Divine Precepts*, založené prorokem Changem) a vytvořili sedmistupňový model konverze:

1. Napětí (*tension*) – lidský život vždy obsahuje aspoň nějaký prvek napětí, frustrace nebo deprivace, ale i nejpovrchnější zkoumání života konvertitů odhalilo, že před konverzí prožívali značné napětí. Toto napětí se dá nejlépe charakterizovat jako pociťovaný rozpor mezi imaginárním ideálním stavem života a skutečnými okolnostmi, v nichž se tyto lidé cítí jako zajatci. Autoři se domnívají, že silný pocit napětí je nezbytnou, ale ne jedinou podmínkou pro konverzi. Toto napětí vytváří dispozici jednat. Napětí se však dá vyřešit různým způsobem (nebo může také zůstat neřešeno), tudíž to, že lidé pociťují napětí, neukazuje na to, jak budou jednat (s. 864).
2. Zvažování různých pohledů na řešení problému (*type of problem-solving perspective*) – protože konverze zdaleka není jediným řešením problémů, je nutno se zeptat, co jiného může daný člověk udělat, a proč to neudělá. Základní typy řešení jsou z oblasti psychické, politické/společenské a náboženské. Z hlediska první oblasti se původ problémů nachází v psychice a řešením je změna v některé části „Já“. Politický úhel pohledu, hlavně radikální, hledá zdroje problémů ve společenské struktuře a řešením je změna systému společnosti. Z náboženské perspektivy pak zdroj problémů i jejich řešení vychází z neviditelné, a v podstatě nepoznatelné říše mimo tento svět. Protože lidé mají velký počet

dostupných alternativ řešení a prostředků, jak se vypořádat se svými problémy, nakonec jen velmi málo lidí vstoupilo do tohoto hnutí (s. 866).

3. Hledání (*seekership*) – ať už jsou důvody jakékoli, člověku v obtížné situaci se nepodařilo nalézt řešení problémů v psychické ani společenské oblasti. Jeho potřeba najít řešení přetrvává a možnosti, jak problém vyřešit, se omezily na náboženský pohled. Takže se začíná definovat jako hledač náboženského řešení, člověk, který hledá nějaký uspokojivý systém náboženského učení a smyslu života, v jehož rámci si může vykládat a řešit své obtíže a začne tento systém aktivně hledat (s. 867).
4. Bod obratu (*turning point*) – nyní se obrátíme k situačním faktorům, jejichž načasování nabývá na významu. Prvním z nich je skutečnost, že těsně před svým setkáním s hnutím a v průběhu seznamování se s ním všichni konvertité dosáhli toho, co vnímali jako „bod obratu“ ve svém životě. To znamená, že všichni cítili, že přišel okamžik, kdy starý způsob života byl ukončen – selhal nebo byl přerušen, a kdy se jim dostalo příležitosti (nebo cítili nutnost) změnit svůj život. Například Lee přerušila svá studia kvůli dlouhodobé nemoci, Bertha se zrovna přistěhovala do města, Lester byl vyloučen ze školy, Minnie Mae už doma neměla žádné předškolní dítě, o které by se mohla starat, Merwinovo podnikání zrovna zkrachovalo... Tento kritický bod zvýšil konvertitovu touhu něco udělat se svými problémy a zároveň dostal novou možnost to udělat. Bodem obratu byly situace, v nichž staré závazky a činnosti ztrácely význam a konvertita toužil po nových a zároveň dostal příležitost nové závazky přijmout (s. 867-868).
5. Navázání citových vazeb s náboženskou skupinou (*cult affective bonds*) – nyní se potenciální konvertita dostává do kontaktu s hnutím. Pokud se osoba, která prošla čtyřmi předchozími stadii, má dostat blíže ke konverzi, musí si vytvořit citovou vazbu s jedním nebo několika členy náboženské skupiny. Pozitivní emoční mezilidské vztahy se zdají být nezbytné, aby první seznámení s náboženským poselstvím skupiny přešlo v přijetí jí hlášených pravd (s. 869-870).
6. Snižování významu citových vazeb mimo náboženskou skupinu (*extra-cult affective bonds*) – v mnoha případech se lidé po přestěhování nebo zhoršení vztahů se členy rodiny stávají „sociálními atomy“, nemají téměř žádné jiné vztahy než ty s členy náboženské

skupiny. Pokud tomu tak není, pak hnutí usiluje o to, aby člen pokud možno kontakty s přáteli nebo příbuznými omezil (s. 870).

7. Intenzivní interakce (*intensive interaction*) – spojení předchozích šesti faktorů stačí na to, aby se člověk alespoň slovně přihlásil jako konvertita k náboženské skupině, ale musí být splněna ještě jedna podmínka, aby se stal „zcela oddaným konvertitou“. Většina, ale ne všichni slovní konvertité nakonec dají svůj život k dispozici hnutí. Tento závazek je následkem intenzivní interakce s členy skupiny a neuskutečnil se, když tyto intenzivní kontakty chyběly. Intenzivní kontakt znamená konkrétní, každodenní setkávání členů hnutí s novými konvertity, které dává možnost posílit a prohloubit počáteční předběžný souhlas konvertity s naukou hnutí (s. 872-873).

2.2 Model Seggara a Kunze

John Seggar a Phillip Kunz (1972) navázali na tento model a rozhodli se blíže prozkoumat konverzi jako jednu z možností řešení problémů člověka. Provedli výzkum průběhu konverze u 77 lidí a rozlišili v tomto procesu pět fází:

1. fáze: Určitá událost často vytvoří situaci nebo vyvolá otázky, které mohou být definovány jako problémové. Lidé mohou prožívat různé situace, kdy se vyskytují problémy týkající se zdraví, ekonomické situace, životní orientace nebo náboženských otázek. Každá taková situace vyžaduje přizpůsobení se, tedy změnu (s. 180).

2. fáze: Situace způsobující napětí mají na osoby různý dopad, vyvolávají různé reakce. Výběr reakce závisí na schopnosti člověka řešit problémy, na tom, do jaké míry se jej situace bezprostředně dotýká a na závažnosti problému (s. 180).

3. fáze: Lidé popisují příčiny napětí sekulárními nebo náboženskými termíny. Často se ptají „Proč se to stalo právě mně?“. Při odpovědích na podobné otázky pak mohou vycházet z pověr, náboženských výkladů nebo sekulárních teorií příčinnosti. Ať už člověk využije jakékoli objasnění, pomáhá mu to čelit problémům (s. 181).

4. fáze: Setkání s náboženskou organizací, která nabízí přijatelné řešení problematické situace, což vede k navázání emočních vazeb s jejími členy a člověk začíná uvažovat o

vstupu. Když přijde problematická situace, člověk má tendenci něco s ní začít dělat. Takže pokud člověk onemocní, snaží se uzdravit se, pokud ztratí zaměstnání, snaží se najít si jiné, pokud vnímá život jako nesmyslný, snaží se najít jeho smysl (s. 181).

5. fáze: Vytvoření vztahů s členy dané organizace, přičemž vztahy lidmi mimo organizaci se zhoršují nebo se přerušují. Když člověk vstoupí do organizace, která uspokojuje jeho specifické potřeby, dá se očekávat, že si vytvoří pozitivní vztahy k lidem kolem sebe. Pokračování členství může být způsobeno tím, že mu organizace poskytuje potřebnou pomoc nebo protože si k tamějším lidem vytvořil tak silné vztahy, že o ně nechce přijít (s. 182).

2.3 Model Lewise Ramba

Uvedené dva modely konverze doplňuje Lewis Rambo (1993), který zdůraznil roli kontextu, v němž budoucí konvertita žije, prozkoumal i proces vzniku pocitu závazku vůči náboženské společnosti a důsledky, které to pro konvertitu má. V knize *Understanding Religious Conversion* popsal konverzi jako sedmistupňový proces:

1. Kontext (*context*) – vliv kontextu (od mikrokontextu rodiny až k makrokontextu společnosti nebo národa) tvoří základ procesu konverze. Různé kontexty mohou konverzi zbrzdřit nebo podpořit, nejedná se zde pouze o psychický proces, je podmíněn do velké míry i prostředím – většina badatelů se shoduje, že jen málo případů konverze se odehrává v dobře organizovaných náboženských skupinách (církvích) podporovaných ekonomickými, politickými a kulturními silami dané země (s. 47).
2. Krise (*crisis*) – mnoho psychologů se soustřeďuje na zkoumání krize jako impulsu ke konverzi, často popisují konvertitu klasickým způsobem jako pasivního, jakoby konverzi někdo vykonal v něm. Psychodynamický přístup ke konverzi například vytvořil teorii, že náboženská konverze slouží k řešení nevyřešených, stále se vynořujících konfliktů z dětství, ať už se jedná o adaptivní proces nebo o pokus potlačit sexuální nebo agresivní impulsy. Rambův model uznává ústřední místo krize v mnoha konverzích, ale neklade ji na první místo (s. 47).
3. Hledání (*quest*) – Rambo sice nesnižuje význam krize v mnoha konverzích, ale ukazuje i význam alternativní, současnější perspektivy, v níž jsou potenciální konvertité viděni jako

aktivně hledající „něco víc“ v náboženském životě. Toto „víc“ může představovat hledání nové víry, která by nahradila tu, která už neodpovídá podmínkám života dotyčného člověka, hledání nových citových prožitků ve vztahu k Bohu a jiným věřícím, hledání nových způsobů, jak se vyrovnávat s obtížemi života nebo nějaká kombinace předchozích tří důvodů (s. 47).

4. Setkání (*encounter*) – studie konverze se často soustřeďují výhradně na konvertitu a na jeho intrapsychické procesy. Ale ve skutečnosti setkání mezi potenciálním konvertitou a členy náboženské skupiny (nebo misionáři) představují dynamickou interakci, v níž se setkávají vzájemně se naplňující potřeby obou. Kulturní, sociální, osobní a teologické vlastnosti „misionáře“ přispívají významným způsobem ke kvalitě prožitku potenciálního konvertity, což ovlivní míru, do níž konverze znamená změnu světonázoru, způsobu života a společenské angažovanosti konvertity. Pro konvertitu je tato fáze příležitostí, aby uvažoval o potenciálních přínosech jako je nový smysl života, citové uspokojení (např. úleva od pocitu viny), nové techniky pro život, a přístup k předtím neznámým silám (např. božská moc uzdravovat) (s. 48).
5. Interakce (*interaction*) – ve fázi interakce se potenciální konvertita buď rozhodne pokračovat v kontaktech a více se zapojit do života dané náboženské skupiny, nebo se „misionář“ snaží dosáhnout svého cíle, kterým je přesvědčit člověka, aby konvertoval. A znovu je zde široké spektrum možností mezi aktivitou a pasivitou. Klíčovým prvkem je „*encapsulation*“ – tj. „obklopení“, „vytvoření pouzdra“ kolem potenciálního konvertity – v této fázi náboženská skupina vytváří prostředí, v němž konvertita může při církví řízených sociálních interakcích prožívat nové náboženské zkušenosti a předávají se mu náboženské myšlenky, zbavené kontroverzních obsahů, které by snad mohly konvertitovi vadit. „Obklopení“ může být fyzické, sociální nebo ideologické a rozsah kontroly nad konvertitou může sahát od částečné až po úplnou.

Když je konvertita obklopen sférou vlivu ustalují se čtyři dimenze interakce – vztahy (které vytvářejí a posilují emoční vazby ke skupině), rituály (které skrze opakované fyzické činnosti dávají prožitek náboženského učení, jako protiklad pouhému rozumovému pochopení), rétorika (která zahrnuje nové způsoby užívání jazyka, nové metafory, které slouží jako prostředek transformace vědomí, a nová vyprávění, která vytvářejí

přerámcování života člověka a jeho místa v širším řádu věcí) a role (nová očekávání, jak se má konvertita chovat vzhledem k přidělenému postavení ve skupině) (s. 48).

6. Závazek (*commitment*) – v této fázi se potenciální konvertita rozhoduje připojit se k novému náboženství, často je rozhodnutí k závazku stvrzeno veřejně – rituálem vstupu do nového společenství, který často zahrnuje symbolické odložení starého já a přijetí nové identity. Rituály konverze zprostředkovávají prožitek, který překonává pouhý rozumový souhlas. V této fázi dochází k „odevzdání se“ nové víře. V křesťanské tradici se náboženští autoři domnívali, že tento nezbytný a podstatný prvek odevzdání se přichází zvnějšku, tj. od Boha – tento průnik transcendentna do života člověka je často jádrem odevzdání se. Jedním ze způsobů jak se snaží některé náboženské skupiny udržet závazek svých členů, jsou svědectví – vyprávění člověka o své konverzi, toto veřejné vyprávění zpevňuje závazek věřícího ke skupině a slouží jako silná připomínka základních hodnot a cílů dané skupiny (s. 49).

7. Důsledky (*consequences*) – tato fáze procesu konverze vyžaduje dlouhou časovou perspektivu. Následky konverze, ať už je náhlá nebo dlouhodobá, vyžadují od konvertity mnoho času, aby se s nimi vyrovnal. Psychologické studie zkoumající přizpůsobování konvertity se zatím příliš nezabývaly takovými procesy jako je vývoj vztahu k Bohu, pocit poslání a nového smyslu života a změněné chápání podstaty světa (s. 49).

2.4 Konverze ke katolicismu v České republice

Průběhem konverze ke katolické církvi u nás se zabýval průzkum, jehož výsledky popisuje Michal Kaplánek ve sborníku *Konverze a konvertité* (2009). Jedná se o zpracování rozhovorů se 46 mladými lidmi, kteří se rozhodli nechat se pokřtít v katolické církvi. Respondenti odpovídali na tyto otázky: „*Jak k tomu došlo, že jsem se začal zajímat o křesťanství? Jak jsem došel od zájmu o křesťanství k rozhodnutí nechat se pokřtít v katolické církvi? Co se v mém životě po křtu změnilo?*“ (s. 93)

Kaplánek (2009) uvádí, že asi polovina respondentů se začala zajímat o křesťanství už v dětství, mezi první zážitky s církví a náboženstvím patřily občasné návštěvy kostela s babičkou nebo s dědečkem. Dalšími faktory, které ovlivnily zájem respondentů o křesťanství, byly postoje jejich rodiny k víře (od příznivého vztahu až k naprostému odmítání), vlastní

duchovní hledání nebo osobní krize, ale také komunikace s věřícími přáteli (s. 85). Respondenti jmenovali dohromady 31 různých impulsů, které je pak v době dospívání vedly k zájmu o křesťanství. *„Většinou se jednalo o vnější impulsy, a to buď skrze nějakou křesťanskou skupinu (např. skauti) nebo skrze osobní vztahy (v několika případech v souvislosti se žádostí o svatbu v kostele). Jiného charakteru jsou impulsy vnitřní, jako třeba úvaha na základě uměleckého díla (literatura, obrazy, sochy, hudba) nebo hledání smyslu života (nespokojenost s dosavadní odpovědí na otázky po smyslu života), případně hledání východiska z osobní krize“* (s. 94).

Následovala fáze experimentování, kdy respondenti navštěvovali bohoslužby, ale ještě nezávazně. Někteří postupně navštívili kostely a sbory různých křesťanských vyznání s úmyslem vybrat si, s kterým společenstvím se budou schopni natolik ztotožnit, aby se zde nechali pokřtít. V této etapě člověk potřebuje pomoc někoho, kdo pro něho představuje autoritu v otázkách víry. *„Tuto roli hraje někdy přímo věřící přítel zájemce o křest, často ale také někdo, s kým věřící přátelé zájemce seznámí. Téměř polovina dotázaných (44 %) uvedla, že jim při rozhodnutí ke křtu pomohl kněz, zhruba čtvrtina uváděla životního partnera (23 %), zbytek přátele (18 %) nebo někoho z rodiny (14 %)“* (Kaplánek, 2009, s. 94).

Na základě tohoto výzkumu se autoři pokusili vytvořit typologii mladých lidí žádajících o křest v katolické církvi:

1. Intelektuální hledači – k tomuto typu patří 12 respondentů, jsou to studenti nebo absolventi vysokých škol, v době křtu jim bylo mezi 20 a 25 lety. Měli za sebou alespoň čtyři roky náboženského hledání, chodili do jiných křesťanských církví nebo jiných náboženských společností. *„Tento typ žadatelů o křest se vyznačuje značnou samostatností, jejich rozhodnutí ke křtu nebylo výrazně ovlivněno jejich přáteli nebo partnerem. Někteří z nich se původně zajímali o východní náboženství a teprve po určité době našli cestu ke křesťanství“* (Kaplánek, 2009, s. 95).
2. „Spolčovní“ křesťané – 12 respondentů pokřtěných ve věku 15 – 19 let. U těchto konvertitů byl hlavním impulsem zážitek sounáležitosti se skupinou křesťanů (společenstvím) a pozitivní atmosféra v této skupině. Většinu z nich přivedl do společenství člověk, který byl jeho členem a podal o společenství příznivé svědectví – jednalo se například o křesťansky zaměřený oddíl skautů, skupinu kamarádů ze školy (ministrantů nebo dětí, které chodily na náboženství), anebo křesťanská rodina v okruhu přátel (Kaplánek, 2009, s. 95).

3. „Tandemoví“ křesťané – 10 respondentů ve věku 15 – 19 let. Byli to lidé, které k rozhodnutí pro křest přivedl věřící partner nebo blízký přítel (Kaplánek, 2009, s. 96).

4. Hledači východiska – starší respondenti (20 – 25 let), převážně ženy. Rozhodnutí těchto zájemců o křest bylo silně ovlivněno osobní krizí nebo silným citovým zážitkem. „*Někteří z nich totiž křest, případně zapojení do křesťanského společenství, chápou (vědomě nebo nevědomě) jako východisko z obtížné životní situace, jiní naopak vypráví o nějakém silném zážitku, který je pohnul k tomu, že se z ne zcela vysvětlitelných důvodů rozhodli pro křest*“ (Kaplánek, 2009, s. 96).

3. Církev jako velká i malá skupina

Tématem této diplomové práce jsou faktory ovlivňující rozhodnutí konvertitů vstoupit do církve, s tím úzce souvisí pojetí církve nejen jako organizace, která předává určité náboženské učení a provádí náboženské obřady, ale také jako skupiny lidí. Křesťanské církve, jejichž členy respondenti výzkumu byli, mají přinejmenším několik tisíc členů, takže jsou velkými skupinami lidí, dělí se pak na menší organizační jednotky – sbory, farnosti atd., takže většina členů je zapojena do těchto menších jednotek, které organizují aktivity pro věřící v místě, kde působí (většinou shromážděné kolem kostela nebo modlitebny) – takže se dá říci, že většina věřících je členy nějaké malé skupiny uvnitř církevní struktury. V této kapitole tedy budou popsány faktory, které ovlivňují život členů malých skupin obecně i specificky malých skupin v církvích.

3.1 Církev jako skupina

Církvi jako skupinou se zabývá i Nils Holm (1993/1998) v knize *Úvod do psychologie náboženství*. Podle jeho názoru každé náboženství existuje v sociálním kontextu. Nemůžeme si představit náboženství bez skupiny jednotlivců, kteří je praktikují. *„Už při vymezování náboženství se snažíme jasně stanovit, že náboženské názory jednotlivce nelze pokládat za náboženství, pokud nejsou sdíleny s druhými lidmi stejného mínění. Proto je zvláště důležité brát při studiu náboženství v úvahu jeho sociální stránku. Musíme prostě vidět, jak na jednotlivce působí společenství, skupina nebo společná referenční soustava“* (s. 19). Člověk obvykle zůstává v té skupině nebo v tom symbolickém světě, v němž vyrostl, a tím si uchovává duševní stabilitu. Občas však dochází ke změně struktury víry a vzorce chování. Tento proces může probíhat delší nebo kratší dobu a závisí na mnoha různých faktorech uvnitř skupiny či jedince jakožto psychické jednotky. To se velice blíží psychologií náboženství často popisovanému fenoménu obrácení, což v zásadě znamená změnu struktury víry nebo vzorce chování (Holm, 1993/1998, s. 19).

Náboženství jako sociální fenomén však člověku poskytuje nejen myšlenkovou soustavu dávající smysl, pokračuje Holm, nýbrž i sociální role pro jeho chování. Když jednáme podle daných vzorců rolí, např. učitel – žák, duchovní – laik, vůdce – vedený, postupně se potvrzujeme v daných rolích, získáváme v nich jistotu a cítíme se ve společenství doma. Když se začleňujeme do náboženského společenství, přijímáme jeho modely a vzorce chování, které

začínáme považovat za své vlastní – zvnitřňujeme tedy obsah víry (vyznání) a rituály (bohoslužebný život, liturgie), což nám umožňuje prožívat víru na osobní úrovni, zapojení do církve pak přináší pocity soudržnosti a podpory, a dodává nám jistotu vlastní identity (Holm, 1993/1998, s. 20).

Jak dále popisuje Holm (1993/1998), když proces vstupu probíhá dobře, připoutá se nový člen silně ke skupině. Jsou-li normy a ideály nějaké skupiny jejími členy zvnitřňovány, vytváří se v jejich nervové soustavě struktura nových poznatků a pevných vzorců chování. *„Vzpomínky jednotlivce obsahují látku, která se aktualizuje kázáními, písněmi a obřady vůbec. Z tohoto hlediska je pochopitelné, proč náboženská hnutí často odkazují na táž témata a biblické motivy. Ve svědectvích a kázáních se nezdá opakovaně vyskytovat podobné zážitky, které nově přichozímu mnoho neříkají, avšak pro věrného člena společenství získávají prostřednictvím spojujícího materiálu vlastních vzpomínek rozhodující význam a emoční závažnost“* (s. 31)

Jak už bylo řečeno, pro člověka je sice možné cítit se součástí církve jako celku, ale k tomu, aby opravdu prožíval své zapojení do náboženského života, potřebuje navázat přátelské vztahy s dalšími věřícími ve svém okolí – většinou prostřednictvím malých skupin v rámci své církve. V další části budou uvedeny výsledky několika výzkumů, které se zabývaly tím, jak vztahy mezi věřícími ovlivňují růst nebo pokles počtu členů církve.

John Hayward (2002) se zabýval příčinami rychlého růstu počtu členů některých letničních sborů v USA. Zjistil, že pro růst počtu konvertitů jsou rozhodující členové církvi, nazývaní „nadšenci“ (*enthusiasts*), kteří jsou aktivní v procesu konverze nevěřících. Tito nadšenci vyhledávají kontakty s nevěřícími, což pak vede k tomu, že někteří z nich konvertují. Nadšenci si však udržují potenciál přispívat ke konverzi druhých jenom po určitou dobu, a pak se stávají neaktivními členy církvi a už se nesnaží druhé obracet. Efekt nadšenců může mít na růst počtu členů církve dramatický účinek, podobný epidemii nemoci, po čase však počet nadšenců v dané náboženské společnosti klesá, čímž se zastaví i růst počtu konvertitů (s. 218).

Daniel Olson (1989) uvádí v článku *Church Friendships: Boon or Barrier to Church Growth?* výsledky dotazníkového výzkumu 762 věřících z pěti baptistických kongregací v USA. Podle jeho zjištění počet a kvalita přátelských vztahů v kongregaci silně ovlivňuje

rozhodnutí konvertitů ke vstupu. Ironií je, že církevní obce s nevyšším počtem přátelských vztahů mezi věřícími začínají upadat. Konvertité zjišťují, že tyto církevní obce se skládají z uzavřených, pevně semknutých skupin přátel, kteří nemají zájem mezi sebe přijímat nové členy. Schopnost přátelských sítí začlenit do církve nově příchozí klesá s rostoucí délkou a počtem přátelství. Naopak lidé ze dvou rostoucích kongregací mají kratší dobu trvající přátelství a méně přátel, a tudíž větší potřebu navazovat další přátelství. Jsou tedy ochotnější přijímat do své kongregace další lidi, což znamená růst církve, a tato skutečnost dále omezuje možnost vzniku uzavřených skupin. Nové církevní obce v rozrůstajících se předměstích pak rostou ještě rychleji, protože tito lidé touží po přátelských vztazích v církvi. Takže přátelství v církvi je jak dobrodiním, tak hrozbou pro růst církve (s. 432).

Výsledky výzkumu naznačují, píše dále Olson (1989) že touha po přátelství v církvi hraje významnou roli v účasti na církevní činnosti. Ti, kdo mají v církevní obci více přátel, pocítují větší spokojenost se svou církví a s větší pravděpodobností budou pokračovat v navštěvování bohoslužeb. Věřící s více přáteli pravděpodobně církev neopustí, i když budou nespokojeni s mnohými oblastmi života v církvi. Dá se namítat, že touha po přátelství v církvi svědčí více o zvnějšku motivované víře, než víře vnitřní, to by ale znamenalo snižovat význam potřeby „někam patřit“, kterou náboženství naplňuje. Vazby k ostatním věřícím mohou představovat jedny z nejdůležitějších vztahů v životě těchto lidí. Návštěva bohoslužeb a dalších akcí udržuje společenské kontakty – obohacuje věřící sdílením osobních, duchovních a emočních zájmů a starostí. Tyto vztahy obnovují význam náboženské víry pro tyto lidi a stávají se sociálním zakotvením, které působí proti individualizačním efektům v pluralistické společnosti (s. 440-441).

3.2 Význam malých skupin pro člověka

Definice malých skupin v psychologii nejsou jednotné, Nakonečný (2009) uvádí následující podstatné znaky malých skupin:

- *„Jejich členové se prožívají jako k sobě patřící.*
- *Explicitně se definují jako k sobě patřící.*
- *Sledují společné cíle.*
- *Sdílí normy a předpisy chování pro určitou oblast činnosti.*

- *Mají mezi sebou více interakcí než navenek.*
- *Identifikují se se společnou vztahnou osobou.*
- *Jsou prostorově a/nebo časově odděleni od ostatních individuí širšího okolí“ (s. 383).*

Jak dále píše Nakonečný (2009), skupinová příslušnost je životní nutností – člověk se rodí do určité rodiny, pak se stává příslušníkem školní třídy, pracovní a zájmové skupiny atd. Základní funkcí malých skupin je, že člověku umožňují uspokojování jeho sociálních potřeb. Skupina poskytuje svému příslušníku nejen určitá uspokojení, ale také srovnávací rámec pro jeho postoje a jednání, utváří jeho sociální role. Je pro jedince přitažlivá v míře, v jaké uspokojuje jeho potřeby, a toto uspokojení potřeb se stává zdrojem fixace jedince na skupinu (s. 384).

Další podstatný rys existence skupiny, konformitu, definuje Ivan Slaměník (2008) jako ochotu budoucích členů podřídit se společným pravidlům, skupinovým normám. Míra konformity vůči skupinovým normám úzce souvisí s kohezí skupiny, proto pevně sjednocené skupiny mají obvykle velmi silný vliv na své členy. *„Již klasické studie konformity ukázaly, že není výjimečným jevem. Proč tedy „jdeme s ostatními“? Co nás vede ke změně názoru, postoje, chování? Badatelé se domnívají, že základem konformity jsou dvě potřeby: potřeba mít pravdu, která je vyvolávána normativním sociálním vlivem, a potřeba být oblíben, která je vyvolávána informačním sociálním vlivem“ (s. 343).*

Podstatnou příčinou konformity je snaha být akceptován jinými lidmi, píše dále Slaměník (2008). Úspěšná strategie je založena na tom, že se chováme a usuzujeme podobně jako jiní lidé, zejména ti, na kterých nám záleží. Rodiče, učitelé, přátelé či partneři mají rádi takového jedince, který se chová a usuzuje stejně nebo podobně jako oni sami. Být oblíben zároveň znamená, že člověk snadněji naplňuje jinou velmi důležitou potřebu, a tou je navazování a trvání blízkých interpersonálních vztahů. Jestliže je potřeba být oblíben jednou ze základních lidských potřeb, pak nepřekvapuje, že se člověk podrobuje vlivům a tlakům okolí, aby se choval podle jejich představ a přijal jejich hodnoty a přesvědčení. Členové, kteří se odlišují od očekávaných norem, pravidel, zvyků, se stávají terčem posměchu, odmítnutí, trestání skupinou (s. 344).

Jednou z významných potřeb člověka je tedy potřeba patřit k nějaké lidské skupině, což bývá také jedním z rozhodujících faktorů pro vstup do církve. Richard Crisp a Rhiannon Turner (2007) v knize *Essential Social Psychology* objasňují, že potřeba někam patřit vyjadřuje základní důležitost vztahů ke spokojenosti člověka. Každodenní zkušenost poskytuje dostatek důkazů, že potřeba někam patřit je určujícím faktorem psychického, fyzického, sociálního a duchovního zdraví. Zdá se, že všichni lidé sdílejí společnou potřebu být spojeni s lidmi, kteří o ně mají zájem, kteří o ně pečují, a zdravý rozum naznačuje, že život člověka je lepší, když má vztahy s druhými. Tyto vztahy probíhají v různých prostředích, včetně domova a práce, a ve vzdělávacích, společenských, politických a náboženských společenstvích (s. 111).

Podle zjištění sociálních psychologů každý člověk potřebuje určitý minimální počet láskyplných osobních vztahů, které jsou stabilní, dlouhodobé a z větší části probíhají bez konfliktů. Je pro nás životně nutné patřit ke skupině, zvláště ke skupině známých lidí, kterým záleží na tom, aby se nám vedlo dobře. Naplnění této potřeby je základem schopnosti přežít, rozmnožovat se a chránit sebe a své prostředky nutné k životu před vnějším ohrožením. Máme-li dostatečný počet takových vztahů, přináší nám to pozitivní emoční reakce, které se obecně charakterizují jako radost; dalším důsledkem je snaha si tyto vztahy udržet a člověk začíná vyvíjet aktivity, které mu mají zajistit, že do skupiny bude patřit i nadále. Nenaplnění této potřeby má rozmanité negativní důsledky jako jsou fyzická onemocnění a deprese (Crisp & Turner, 2007, s. 111).

3.3 Malé skupiny v církvi a potřeba někam patřit

Z výše uvedeného vyplývá, že potřeba patřit do nějaké malé skupiny je jedním z rozhodujících motivů pro vstup konvertitů do církví. Je sice možné, aby člověk uvěřil v Boha bez vlivu ostatních lidí, ale častěji se stává, že je do církve přiveden někým z jejích členů. Z psychologického hlediska je pak zajímavé zkoumat, nakolik ovlivnilo vstup a setrvání věřících v církvi její náboženské učení a nakolik naplnění potřeby patřit do konkrétní skupiny věřících. Touto otázkou se zabývaly výzkumy, jejichž závěry zde uvádím.

Douglas McGaw (1979) srovnával dvě presbyteriánské kongregace ze severovýchodu USA – první byla pentakostální (letniční) a druhá patřila „k hlavnímu proudu“ církve. Zkoumal u jejich členů sílu závazku („*commitment*“) – vazby věřících ke své kongregaci. Závazek se v tomto pojetí skládá z náboženského učení/víry („*mening*“) a pocitu, že někam patřím („*belonging*“). Bylo zjištěno, že členové charismatické kongregace mají silnější pocit závazku, a to proto, že mezi jejími členy existují pevnější vztahy, větší koheze, převládající konsensus a větší izolovanost od okolního světa. Autor výzkumu dále zjistil, že obě tyto součásti závazku jsou významné, ale že patření je zřejmě důležitější, než jak se o tom obvykle píše v literatuře. Svět letničních komunit má pevnější hranice, než je tomu u komunit „hlavního proudu“, mnohem více se zaměřují dovnitř. Pro většinu členů je přitažlivost dána více potřebou přátelství a sociálních kontaktů, než systémem věroučných pravd (s. 160). Toto byl jeden z důvodů rychlého růstu počtu členů charismatických (letničních) společenství v USA v minulých desetiletích, stejně jako je tomu dnes u nás.

Další závěry z tohoto výzkumu uveřejnil McGaw (1980) o rok později. V letničních společenstvích jsou podle jeho názoru mechanismy podporující pocit patření neobvykle silné ve srovnání s mnoha kongregacemi hlavního proudu. Věřoučné pravdy charismatických kongregací jako je víra v Boha a Ježíše, biblické pravdy, důraz na evangelia, léčení vírou, apokalyptická očekávání, koncept „vyvolených věřících“, mluvení v jazycích, jistě mohou být přitažlivé samy o sobě, ale jejich účinnost je značně podmíněna tím, do jaké míry skupina naplní potřebu konvertity někam patřit – naplnění této potřeby je podmínkou, aby náboženské učení mohlo začít působit a člověk se rozhodl do církve vstoupit (s. 297).

Velké církve bývají kritizovány za to, že ve svých členech nedokážou vzbudit takovou ochotu zapojit se do aktivit církve jako menší náboženská společenství. Malé skupiny jsou popisovány jako lék na nevýhody rostoucí velikosti církví. Studie Kevina Doughertyho a Andrewa Whiteheada (2011) zkoumala význam malých skupin pro pocit závazku jednotlivce a účast na životě církve, jejich analýza vycházela z výzkumu života kongregací v USA probíhajícího od roku 2001. Podle výsledků výzkumu členové malých skupin zaměřených na modlitbu, diskuse nebo studium Bible říkají, že cítí větší pocit, že do církve patří, častěji skupinové akce navštěvují a věnují skupině více svého času i finančních prostředků (s. 106).

Rozdělení velkých církví na malé skupiny přispívá k většímu závazku a účasti na činnosti skupiny. Malé skupiny nemohou zcela vyřešit problémy spojované s rostoucí velikostí kongregací, ale představují potenciální zdroj vitality kongregací malých i velkých. Bylo zjištěno, že lidé, kteří navštěvují malé skupiny každý týden, se cítili více patřit k církvi a častěji navštěvovali bohoslužby, než ti, kteří nejsou členy malých skupin. Členové malých skupin také měli pocit, že jejich víra je hlubší. Svépomocné skupiny jako Anonymní alkoholici znají transformační potenciál účasti na akcích skupiny, a proto zdůrazňují povinnost pravidelně docházet na skupinová setkání. Tento typ intenzivní skupinové aktivity je u nich důležitou součástí budování pocitu závazku ke skupině a také je podstatnou podmínkou procesu léčby (Dougherty & Whitehead, 2011, s. 106-107).

Další dva výzkumy byly provedeny v Anglii, mezi členy anglikánské církve. David Walker (2011) zpracoval data získaná od 326 příležitostných a 775 pravidelných návštěvníků bohoslužeb a dalších akcí ve 27 venkovských farnostech. Ukazuje se, že není pravda, že by víra těch, kdo chodí jenom na bohoslužby, byla slabší, nebo že by chtěli být méně zapojeni do života církve, spíše jim nevyhovují aktivity, které u nich probíhají. Církev jim nedokáže dát pocit, že si váží i jejich způsobu členství, a nedokáže je zapojit podle jejich ochoty a možností (s. 100). Malé skupiny hrají významnou roli v současném církevním životě. Podle výzkumu o životě církvi z roku 2001, 37 % členů církví v Anglii navštěvovalo malé skupiny pro modlitbu nebo studium Bible, a jenom 1 % řeklo, že v jejich církvi nejsou žádné malé skupiny. V USA je tento podíl ještě větší – průzkum z roku 1996 ukázal, že 4 z 10 věřících Američanů jsou členy malé skupiny ve své církvi (s. 101).

Roger Walton (2011) pak v článku *Disciples Together: The Small Group as a Vehicle for Discipleship Formation* přináší zjištění z výzkumu v církevních malých skupinách v 56 farnostech v severovýchodní Anglii. Členové malých skupin si jich velmi váží jako prostředku duchovního růstu, ale i jako formy vzájemné podpory v každodenních starostech. Autor se domnívá, že ve 21. století kulturní forma, na níž jsou církevní malé skupiny (často nevědomě) založeny, je spíše formou svépomocné skupiny, jedná se o malou skupinu značně odlišnou od minulých dob. Většina křesťanských malých skupin se spíše stává prostředím vzájemné podpory a přátelských vztahů, než výuky a misijního působení, protože se většinou starají zase jen o jiné křesťany a ne o lidi ve světě. Malé skupiny však mohou být i prostorem pro úvahy o víře, mohou podpořit studium Bible, lidé se zde mohou učit hovořit o své víře,

získat sebedůvěru v modlitbě a pomáhat jeden druhému udržovat naživu světonázor, který v západním světě přestává mít význam (s. 110-111).

Pokud však je cílem církve formovat následovníky Krista pro 21. století, domnívá se Walton (2011), že je třeba také, aby se věřící zapojili do života světa, aby navazovali kontakty s lidmi jiné víry, nevěřícími, těmi, kdo nejsou členy církví, aby zápasili s problémy na svých pracovištích, aby hledali záblesky přítomnosti Boží na neočekávaných místech, aby dodali smysl stále se měnícímu způsobu života, a dokonce aby změnili některé formy víry, které křesťanství vytvořilo, ale které už neodpovídají současnosti. Malé skupiny se nemohou dívat pouze dovnitř, na potřeby své církve a na vzájemnou podporu svých členů, musí mít na mysli misijní povolání, musí být zakotveny ve strukturách a hodnotách církví, které by měly lidem pomáhat, aby tento křesťanský způsob života oslovil i lidi mimo církve, aby v konfliktech dnešní společnosti přinášeli utěšující a povzbuzující zvěst (s. 112).

Poslední výzkum vychází z výsledků výzkumů o hodnotách v Evropě a severní Americe v letech 1981, 1990 a 2000. Nizozemští badatelé Aarts, Need a Te Grotenhuis (2008) zkoumali vývoj návštěvnosti kostelů a počtu křesťanů, vliv náboženského pluralismu a vztah mezi vírou a pocitem patření. Jak počet členů církví, tak počet účastníků bohoslužeb v posledních desetiletích ve všech západoevropských zemích kromě Itálie klesá. I když je křesťanská víra v USA silná, počet věřících klesá také. Více dochází k tomu, že lidé z věřících rodin se stávají nevěřícími, než že by lidé z nevěřících rodin uvěřili v Boha (s. 16).

V současné době méně lidí chodí na bohoslužby a přiznávají, že věří v Boha, i když obě tyto tendence se zřejmě pohybují různými rychlostmi a v různých směrech. Je ovšem otázkou, jestli vzniká rostoucí propast také mezi počtem věřících a počtem členů církví (tj. jestli roste to, co badatelé nazývají „víra bez patření“). Sekularizační teorie tvrdí, že příčinou nižšího počtu lidí, kteří věří a jsou i členy církví, je náboženský pluralismus, protože alternativní náboženské směry vedou k tomu, že je zpochybňována věrohodnost tradičních velkých církví. To může způsobit pokles věřících i členů církví (Aarts, Need & Te Grotenhuis, 2008, s. 17).

Nejdůležitějším zjištěním výzkumu bylo, že ve většině evropských zemí a USA nevzniká žádná rostoucí propast mezi počtem věřících a počtem členů křesťanských církví. Vztah mezi

vírou a členstvím v církvích zůstal v západní Evropě a USA během posledních dvaceti let prakticky nezměněn. Dá se říci, že víra bez členství v církvi je většinou pouze krátkým přechodným obdobím (tito lidé pak brzy do nějaké církve vstoupí) (Aarts, Need & Te Grotenhuis, 2008, s. 32).

4. Příslušnost k církvi v České republice

Cílem výzkumu pro tuto diplomovou práci bylo zjistit, jaké faktory ovlivňují rozhodnutí mladých lidí vstoupit do křesťanských církví, protože v současné době je v České republice možno pozorovat nárůst počtu lidí, kteří se považují za věřící, ale nejsou členy žádné církve – tyto údaje vyplývají z dat získaných při sčítání lidu po roce 1989. Tato kapitola se tedy věnuje vývoji situace v křesťanských církvích v posledních letech a specifickým podmínkám vztahu nevěřících v České republice k církvím.

4.1 Současné tendence ve vývoji křesťanských církví a náboženských společností

Stejně jako ostatní organizace i církve musí neustále reagovat na měnící se podmínky života společnosti, v níž žijí – i když církve nejsou „jen“ lidské organizace a působí v nich i transcendentní vlivy, ty nelze bezprostředně zkoumat, takže se sociologové i psychologové musí omezit na pozorování vývoje v církevním učení a působení církví na své členy i na nevěřící. Jak připomíná Zdeněk Nešpor (2003) ve sborníku *Jaká víra?*, „náboženské organizace, stejně jako organizace čistě komerční si uvědomily, že lidské duchovní potřeby stojí za jejich (obchodní) zájmy a této relativně značné poptávce přizpůsobily i svou nabídku. Křesťanské misie se tak postupně transformují do podoby široké propagační kampaně za účelem získání dalších „konzumentů“ (s. 28).

Nešpor a Lužný (2007) v knize *Sociologie náboženství* uvádějí, že v současném křesťanství, „radikální reinterpretace tradičních náboženských forem jsou evidentně neúspěšnějšími náboženskými směry, což by potvrzovalo perspektivu teoretiků racionální náboženské volby, že v nábožensky pluralitní společnosti jsou neúspěšnější striktní denominace. Úspěšné jsou ty náboženské formy, které zdůrazňují osobní transcendentní zkušenost a rozdíl tohoto světa a transcendentna. Naopak „humanistické“ liberální náboženské formy, které vyšly vstříc světu a neustále se mu přizpůsobovaly, už dávno přestaly oslovovat a v důsledku sekularizace upadají.“ Celosvětově působící trendy současného náboženského vývoje zahrnují nárůst pentekostalismu (letničního hnutí) a charismatického křesťanství, jejich důsledkem pak jsou změny teologického bádání a bohoslužebné praxe uvnitř tradičních křesťanských církví (s. 138).

Rozmach letničních (pentekostálních) protestantských společenství začal v šedesátých letech ve Spojených státech, odkud se dál šířila a osamostatňovala, píše dále Nešpor a Lužný (2007). Charismatické křesťanství je přitom nejrychleji rostoucím náboženským směrem současnosti a jeho řady rozšiřují především konvertité. Tato hnutí jsou založena na učení o doslovné pravdivosti Bible, a její text je rozhodující pro formování osobních hodnot, myšlení, citění a jednání. Důležitou součástí konverze je „znovuzrození v Duchu“, kdy duše člověka vstupuje do osobního vztahu s Kristem prostřednictvím Ducha svatého: *„Duch se projevuje osobní extatickou zkušeností a zázraky, jako je mluvení v jazycích (glosolalie), léčitelství, prorocké schopnosti, exorcismus apod. Jejich „představování“ tvoří centrální část bohoslužeb a rozumový aspekt – stejně jako teologie – ustupuje do pozadí.“* Pentekostalismus posiluje vzájemnou pomoc, vzdělávání a sociální péči uvnitř skupiny věřících. Podobné tendence se vyskytují i v katolických charismatických společenstvích. Přestože v České republice nyní nelze hovořit o nějakém rozhodujícím vlivu těchto skupin, letniční církve a sbory u nás také působí a ovlivňují především mladší lidi (s. 138-139).

Z psychologického hlediska lze podle Nešpora (2003) pentekostalismus a charismatické hnutí mezi mladými členy křesťanských církví vysvětlovat jako jejich mírnou rebelii vůči rodičovské, církevní nebo jiné autoritě, spojenou s duchovním hledáním („nakupováním“) v prostředí nejistého světa. *„Tyto zdroje formují sekundární (spirituální) instituce, poskytující „domov po domově“ – tedy jakési funkční „prodloužení“ zázemí silných sociálních vazeb, jejichž (ontogeneticky) krátké trvání naopak podporují modernizační změny a masivní rozšíření tzv. kultury mladých“* (s. 31).

V rámci katolické církve existuje i další typ mladých věřících. Podle Nešpora (2003) jejich náboženské potřeby oslovují především „moderní“ nepříliš ortodoxní duchovní hnutí, jako jsou mariánská zjevení, tematizace papeže jako „kulturního hrdiny“ a podřizování se „výjimečným osobnostem“, „duchovním vzorům“ v podobě osobních duchovních vůdců – většinou jsou jimi mladí, moderně orientovaní kněží či řeholníci. Tito věřící, kteří o svou náboženskou orientaci často vnitřně bojují, na svých učitelích silně závisejí, ale jejich církevní příslušnost je mnohdy jen „duchovní nálepkou“ (s. 28).

4.2 Údaje týkající se víry a počtu členů církví ze sčítání lidu v České republice

Otázky týkající se víry při sčítání lidu v letech 1991, 2001 a 2011 byly pokaždé trochu jiné, i tak se z nich však dají odvodit některé zajímavé závěry. Při posledním sčítání měli lidé tři možnosti: 1. „věřící, hlásící se k církvi, náboženské společnosti“, 2. „věřící, nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti“ a 3. „bez náboženské víry“. Otázka byla dobrovolná, takže na ni téměř pět milionů lidí neodpovědělo, zatímco v roce 2001 na ni neodpověděl jen milion lidí. Z tabulky je zřejmé, že během dvaceti let poklesl počet lidí, kteří se považují za věřící o více než polovinu a počet lidí považujících se za věřící, kteří však nejsou členy žádné náboženské společnosti, vzrostl z 20 000 lidí na více než 700 000. To odpovídá poznatkům sociologů i religionistů, jak bude popsáno dále.

	1991	2001	2011
Věřící – celkem	4 523 707	3 288 088	2 175 087
Věřící hlásící se k církvím	4 502 622	3 066 287	1 467 438
Věřící nehlásící se k církvím	21 085	221 801	707 649
Lidé bez náboženské víry	4 112 864	6 039 991	3 612 804
Neuvedeno	1 665 617	901 981	4 774 323

Údaje o počtu věřících a nevěřících ze sčítání lidu (ČSÚ 2003, ČSÚ 2011)

V další tabulce je uveden počet věřících u 11 největších křesťanských církví u nás (byli vynecháni Svědkové Jehovovi, jejichž učení sice vychází z křesťanství, ale odchyluje se od něj v mnoha směrech, takže většinou nejsou řazeni mezi křesťanské církve).

	1991	2001	2011
Církev římskokatolická	4 021 385	2 740 780	1 083 899
Českobratrská církev evangelická	203 996	117 212	51 936
Církev československá husitská	178 036	99 103	39 276
Pravoslavná církev v českých zemích	19 354	23 053	20 628
Církev bratrská	2 759	9 931	10 872
Církev řeckokatolická	7 030	7 675	9 927
Církev Křesťanská společenství		4 012	9 387
Slezská církev evangelická augsburského vyznání	33 130	14 038	8 162
Církev adventistů sedmého dne	7 674	9 787	7 394
Evangelická církev augsburského vyznání v ČR	4 151	14 914	6 645
Apoštolská církev	1 458	4 565	4 934

Údaje o počtu členů největších církví ze sčítání lidu (ČSÚ 2003, ČSÚ 2011)

Počet lidí hlásících se ke třem největším církvím trvale klesá, u Církve římskokatolické klesl během posledních dvaceti let o tři čtvrtiny, stejně jako u Českobratrské církve evangelické, a u Církve československé husitské o téměř 80%. Klesá také počet členů dalších protestantských církví, jako jsou církve augsburského vyznání. Roste pak počet členů Církve řeckokatolické, a především církví evangelikální orientace – u Církve bratrské téměř čtyřikrát, u Křesťanských společenství téměř dvaapůlkrát a u Apoštolské církve více než třikrát. Přestože tyto církve rostou, je vidět, že hlavní nárůst u církve bratrské a apoštolské proběhl mezi lety 1991 a 2001, v posledních 10 letech už přijaly pouze asi 10% nových členů.

4.3 Vztah obyvatel České republiky k církvím

Jak se shodují čeští religionisté, teologové i sociologové česká společnost má k církvím specifický vztah, odlišný od vztahu obyvatel v jiných zemích. Je to dáno především historickými podmínkami vývoje české společnosti, kde je jeden z nejvyšších podílů lidí označujících se za nevěřící v Evropě. Michal Kaplánek (2009) tato specifika shrnuje do tří bodů:

1. *„Distancování se od církve a všeho náboženského má v České republice znaky „lidového náboženství“, tzn. tradičně předávaného přesvědčení, že náboženství je nerozumné, nevědecké a zastaralé.*
2. *Z toho vyplývá druhé specifikum: rozhodnout se pro vstup do některé z etablovaných církví znamená nezřídka narušení této tradice.*
3. *Sekularizace v mnoha regionech České republiky je takového rázu, že nemůžeme hovořit o nějakém „odcizení“ od křesťanství, spíše se můžeme domnívat, že široké vrstvy mladých lidí zůstaly „nedotčeny evangeliem“ (s. 81).*

Nešpor (2003) ve sborníku *Jaká víra?* objasňuje, že český antiklerikalismus vycházející z historických kořenů dodnes ovlivňuje sociální podoby víry i projevy osobní zbožnosti. Velká část obyvatel se nachází na „pomezím území“ mezi náboženstvím a jeho opakem, tito lidé se nepovažují za členy církví a nepodílejí se na aktivitách jakéhokoli tradičního náboženství, avšak zároveň se nepovažují za agnostiky ani ateisty. *„Spiritualita, jak jí sami rozumějí, ať už teistická nebo orientovaná především na člověka (a jeho osobnostní rozvoj), pro ně znamená především metaforu „cesty“, osobního „hledání“ implikujícího nejen konečný cíl, ale především sebe samo, dlouhodobou niternou snahu o dosažení „podstatnosti“. Tato cesta je mnohdy dokonce vnímána jako důležitější než sám její cíl.“*

Představuje „duchovní hledání“, tedy „nakupování na náboženském trhu/supermarketu“ s možností náhlých velkých změn (s. 31).

Nezdá se tedy, uzavírá Nešpor (2010), že by lidé v České republice byli méně spirituální. Tradiční náboženství, chápané jako příslušnost k určité církvi, navštěvování bohoslužeb, výchova dětí k víře atd., však mizí. Českou společnost charakterizuje pokles počtu lidí hlásících se k církvím a nedůvěra k náboženským institucím (což však neznamená, že by ubývalo návštěvníků bohoslužeb nebo věřících aktivních v církvích, tento počet se v podstatě nemění). Lidé si cení možnosti osobní volby, takže se věnují různým typům alternativní spirituality (s. 22).

5. Metodologie a průběh výzkumu

Kvalitativní výzkum se liší od kvantitativního tím, že jeho výsledky nejsou zpracovávány statistickými metodami a prezentovány ve formě číselných údajů. Jak píše Strauss a Corbinová (1990/1999), pro kvalitativní typ výzkumu se hodí například „výzkum, který se snaží odhalit podstatu něčích zkušeností s určitým jevem, např. nemocí, přestoupením na jinou víru nebo závislostí. Kvalitativní metody se používají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho ještě moc nevíme. Mohou být také použity k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme. V neposlední řadě mohou kvalitativní metody pomoci získat o jevu detailní informace, které se kvantitativními metodami obtížně podchycují. Nejobvyklejšími zdroji údajů jsou zde rozhovory a pozorování“ (s. 10).

Rozhodla jsem se pro kvalitativní typ výzkumu, protože ze svých předchozích rozhovorů s konvertity jsem měla zkušenost, že náboženská konverze je většinou složitý proces, který trvá delší dobu a kvantitativní výzkum by mohl získat pouze základní data a nikoli složitější celkový obraz. Rovněž je velmi obtížné, kdybych například uvažovala o dotazníkové metodě, odhadnout všechny faktory (nebo alespoň většinu z nich), které mohou být velmi rozmanité. Dále mi kvalitativní výzkum připadal vhodnější i tím, že proces náboženské konverze obsahuje většinou zkušenosti, které lidé prožívají jako značně intimní, a zdálo se mi, že se jim snáze budou odhalovat i hlubší emoční zážitky, když se mi podaří s nimi navázat bližší kontakt při rozhovoru (rizikem je zde samozřejmě otázka, nakolik se mi to podařilo).

5.1 Výběr výzkumného souboru

Michal Miovský (2006) v knize *Kvalitativní výzkum a metody v psychologickém výzkumu* k tématu výběru vzorku uvádí, že „při aplikaci kvalitativního přístupu vycházíme z odlišných filozofických a metodologických předpokladů. Termín reprezentativnost nabývá odlišného významu a je jinak teoreticky zakotven. Při výběru výzkumného souboru pro výzkum se pravidlo znáhodnění uplatňuje pouze ve velmi omezené míře nebo vůbec“ (s. 127). Princip teoretického výběru, který se u kvalitativního výzkumu používá, spočívá v tom, že metoda výběru vzorku není stanovena před začátkem výzkumu, ale ovlivňují ji výsledky zpracování dat. Až při prvním kole zpracování dat zjišťujeme, jestli jsme z daného souboru už získali potřebný objem dat nebo jestli je ještě třeba jej rozšířit – to se nazývá saturace. Metody výběru vzorku se také mohou kombinovat, případně v průběhu výzkumu měnit (Miovský, 1999, s. 127-128).

Zvolenou metodou výběru vzorku byla kombinace samovýběru a záměrného výběru. „Metoda samovýběru je založena na principu dobrovolnosti, respektive aktivního projevení zájmu zapojit se do výzkumné studie. Jedná se o situaci, kdy více potenciálním účastníkům výzkumu nabízíme možnost se do výzkumu zapojit a je na jejich volbě, zda tak učiní, či nikoli“ (Miovský, 1999, s. 133). „Za záměrný (někdy také účelový) výběr výzkumného vzorku označujeme takový postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich určitých vlastností. Kritériem výběru je právě vybraná (určená) vlastnost nebo stav (např. příslušnost k určité sociální nebo jiné skupině). Znamená to, že na základě stanoveného kritéria cíleně vyhledáváme pouze ty jedince, kteří toto kritérium (nebo soubor kritérií) splňují a současně jsou ochotni se do výzkumu zapojit“ (Miovský, 1999, s. 133).

Cílem výzkumu bylo nalézt faktory, které ovlivňují volbu církve u mladých konvertitů – aby záběr výzkumu nebyl příliš široký a také protože mám největší osobní zkušenost a kontakty mezi členy křesťanských církví, rozhodla jsem se omezit na konverze do největších křesťanských církví v České republice – vybrala jsem je podle posledního sčítání lidu z roku 2011.

Byly to církve:

- Církev římskokatolická
- Českobratrská církev evangelická
- Církev československá husitská
- Pravoslavná církev v českých zemích
- Církev bratrská
- Církev řeckokatolická
- Církev Křesťanská společenství
- Slezská církev evangelická augsburského vyznání
- Církev adventistů sedmého dne
- Evangelická církev augsburského vyznání v České republice
- Apoštolská církev
- Bratrská jednota baptistů
- Luterská evangelická církev a. v. v České republice
- Jednota bratrská
- Evangelická církev metodistická

- Starokatolická církev v ČR

Ze seznamu jsem vyřadila Svědky Jehovovy, protože ti sice vycházejí z křesťanství, ale jejich učení se v mnoha ohledech od ostatních církví značně liší.

Církev jsem si rozdělila do čtyř skupin podle historického vývoje (předpokládala jsem, že důvody vstupu do každého typu církví se budou lišit) a chtěla jsem tedy získat respondenty pokud možno ze všech typů církví:

1. Církev katolická.
2. Protestantské církve – např. Českobratrská církev evangelická, Církev československá husitská, další evangelické církve.
3. Pravoslavné církve.
4. Evangelikální církve (církve, které se samy označují za letniční nebo evangelikální) – např. Církev bratrská, Církev Křesťanská společenství, Apoštolská církev.

Chtěla jsem zjistit, jaké faktory ovlivňují mladé konvertity, protože většina výzkumů se shoduje v tom, že nejvíce konverzí probíhá v období dospívání a také církve samozřejmě mají o mladé členy největší zájem, takže jsem si stanovila věk respondentů do 30 let. Dalším kritériem pro mne bylo, aby respondenti vyrůstali v nevěřících rodinách, protože mne zajímalo, jak se rozhodují lidé, kteří mají minimální předchozí znalosti o církvích, z nichž si mohou vybírat – v našem prostředí asi nelze hovořit o tom, že by mladí lidé nevěděli nic o křesťanství nebo církvích, protože získávají poznatky ve škole i například při slavení svátků jako jsou Vánoce – aby jejich rozhodování nebylo ovlivněno zakotvením do nějakého náboženského společenství v dětství, a také proto, že většina dětí u nás je dnes vychovávána nevěřícími rodiči a jsou tedy největší skupinou, na niž mohou církve zaměřit své snahy o získání nových konvertitů.

Protože učím studenty oboru Pastorační a sociální práce na Evangelické teologické fakultě UK a mám také kontakty se studenty oboru Dějiny křesťanského umění na Katolické teologické fakultě UK, rozhodla jsem se získat respondenty zde – podle mých zkušeností je v těchto oborech více než polovina studentů nevěřících, ale také je mezi nimi relativně vysoký počet konvertitů, které ke studiu přivedl nejen zájem o sociální práci nebo dějiny umění, ale i jejich spojení s teologickými předměty. Předběžně jsem se rozhodla, že pro získání dostatečného množství údajů by mohlo stačit mezi 15 – 25 rozhovory, na začátku jsem si nestanovila, kolik respondentů by mělo být z které církve. Oslovila jsem studenty všech tří

ročníků obou typů bakalářského studia – vysvětlila jsem jim záměr výzkumu a podmínky účasti – studenti ve věku pod 30 let, kteří vyrůstali v nevěřící rodině.

V prvním kole se přihlásilo 18 studentů – vybrala jsem tři studenty do předvýzkumu, protože jsem si chtěla ověřit, nakolik moje připravené otázky dokážou získat dostatečné množství informací – jednoho z katolické církve, jednoho z českobratrské evangelické a jednoho z evangelikálního typu církve. Z přihlášených zájemců bylo 10 z katolické církve, 2 z českobratrské evangelické a 6 z evangelikálních církví. Udělala jsem rozhovory se všemi z nich – po vyhodnocení jsem se rozhodla zkusit oslovit studenty ještě jednou, protože u respondentů z katolické církve se průběh konverzí dosti shodoval, takže jsem chtěla získat rozmanitější údaje. Dále se mi zdálo, že mám málo respondentů z protestantských církví a také všech 6 studentů bylo z Apoštolské církve, což se mi zdálo mnoho – chtěla jsem získat údaje také z jiných evangelikálních církví. Ve druhém kole se přihlásilo dalších 12 studentů, s nimiž jsem udělala také rozhovory. Nakonec jsem se rozhodla vybrat z nich 10 respondentů z katolické církve, 4 respondenty z českobratrské církve evangelické (členové jiných protestantských církví se nepřihlásili), 3 respondenty z Apoštolské církve, 2 z Církve bratrské a 1 z Křesťanských společenství. Také se nepřihlásili žádní konvertité z pravoslavných církví. Z vyhodnocení jsem vyřadila rozhovory, kde se opakovaly důvody pro vstup do církve. Předem jsem neměla stanovený podíl mužů a žen ve výzkumném vzorku, nakonec se ukázalo, že rozdělení není příliš nerovnoměrné – šlo o 11 žen a 9 mužů.

5.2 Metoda sběru dat

Z typů rozhovoru jsem si vybrala polostrukturovaný rozhovor, který dává větší možnosti, jak získat potřebný typ údajů, protože umožňuje měnit témata, která se vynoří během rozhovoru a doptávat se na věci, které nejsou jasné. Z takového rozhovoru je možné také získat detailnější obraz toho, co si respondent myslí nebo čemu věří. Nelze samozřejmě vyloučit, že respondenti mohou některé události i úmyslně zkreslovat, aby například vyhověli tomu, co se domnívají, že od nich tazatel žádá, ale jak píše Smith, Harré a Van Langenhove (2008) v knize *Rethinking Methods in Psychology*, předpokládáme, že to, co respondent říká během rozhovoru, má pro něho nějaký trvalejší význam, a že zde existuje, i když nemusí být nutně zcela jasný, vztah mezi tím, co dotyčný člověk říká, a názory, vírou nebo psychickými konstrukty, které má. Tento přístup se dá popsat jako fenomenologický úhel pohledu (s. 25).

Před nahráváním rozhovorů jsem sestavila seznam otázek, o nichž jsem se domnívala, že by mohly vést k získání požadovaných informací. Při tvorbě otázek jsem vycházela z doporučení v publikaci *Rethinking Methods in Psychology*:

- a) Stanovit si celkové téma a potom dílčí témata, z nichž se skládá.
- b) Dát témata do vhodného pořadí – v tom mohou pomoci dvě otázky: Jaké je nejlogičtější pořadí, v němž se dají tyto oblasti zkoumat? Jaká je nejcitlivější oblast? Je lepší nechat citlivější otázky až na později, abychom dovolili respondentovi, aby se uvolnil a byl klidnější při rozhovoru.
- c) Vymyslet vhodné otázky, které se vztahují ke každé oblasti, aby bylo možno pokrýt celé téma výzkumu a znovu uspořádat otázky do vhodného pořadí.
- d) Přemýšlet o možných pobídkách a narážkách, které by měly následovat po odpovědích na otázky, pokud se nedaří získat potřebné informace (Smith, Harré & Van Langenhove, 2008, s. 25-26).

Otázky používané při rozhovorech:

1. Jak to vypadalo ve vaší rodině? Dozvěděl/a jste se něco o náboženství, o víře nebo o Bohu?
2. Kdy jste se začal/a zajímat o tyto otázky?
3. Byla nějaká konkrétní událost/situace, která vás přiměla se tato témata zajímat?
4. Jak vypadal váš první kontakt s církví? Ovlivnil vás při tom nějaký člověk?
5. Jak pokračovala konverze?
6. Bylo pro vás nějak důležité společenství věřících?
7. Jak se vyvíjel váš vztah k Bohu?
8. Co vás nejvíc ovlivnilo?
9. Proč jste si vybral/a tuto církev?
10. Uvažoval/a jste i o jiné církvi/ náboženské společnosti?

Při třech rozhovorech v předvýzkumu se ukázalo, že tyto otázky jsou dostačující pro pokrytí celého tématu výzkumu. Při rozhovorech jsem většinou nepokládala všechny otázky nebo jsem měnila jejich pořadí, protože respondenti vyprávěli o průběhu své konverze ochotně, takže často nebylo ani třeba jim klást otázky.

5.3 Analýza získaných dat

Michal Miovský (2006) uvádí, že „analýza kvalitativních dat je oprávněně považována za prakticky nejobtížnější fázi realizace studie. K tomu výrazně přispívá velká míra volnosti výkladu jednotlivých metod, nízká standardizace dílčích postupů a obrovské množství možností, které nám skýtají jak jednotlivé metody, tak nepřeborné množství variant vzniklých jejich vzájemnou kombinací“ (s. 219). Z metod uvedených v jeho knize jsem si vybrala metodu zachycení vzorců, jejíž „základní princip spočívá v tom, že v datech vyhledáváme určité opakující se vzorce (případně témata) a ty zaznamenáváme. V podstatě jde o vyhledávání určitých obecnějších principů, vzorců či struktur, které odpovídají specifickým zaznamenaným jevům vázaným na určitý kontext, osobu atd. Dochází tak samozřejmě k určité redukci, neboť původní bohatost a jedinečnost pozorovaných (zaznamenaných) jevů je nahrazována určitou obecnější kategorií, vzorcem (tématem) atd., a to na základě vzájemných podobností nebo odlišností. Klíčové je přitom opakování podstatných částí obecného příběhu (vzorce) v různých konkrétních případech“ (Mioviský, 2006, s. 219-220).

Opakující se vzorce se popisují pomocí základních pojmů, které se v zakotvené teorii nazývají kategorie, proces formulace těchto kategorií se pak označuje termínem kódování. Podle Strausse a Corbinové (1990/1999) během kódování „jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly, a také jsou kladeny otázky o jevech údají reprezentovaných. Během tohoto procesu jsou zvažovány a zkoumány naše vlastní i cizí domněnky o jevu, což vede k novým objevům“ (s. 42). První částí analýzy je podle těchto autorů zkoumání jednotlivých slov a vět, z nichž odvozujeme základní pojmy, které se ve vyprávění opakují, a skupiny příbuzných pojmů pak shrnujeme do širších kategorií. „Počáteční tvorba kategorií pomocí analýzy řádek za řádkem je důležitá, protože tyto kategorie budou základem teoretického pořizování vzorků. Pojmenování kategorií většinou vymýšlí sám badatel, některá jména můžeme také převzít z vědecké a odborné literatury. Ačkoliv není vhodné vyrazit do terénu s kompletním seznamem pojmů a vztahů mezi nimi, některé z nich se mohou v literatuře vyskytovat velmi často, z čehož se dá usuzovat, že by mohly být významné. Ty je možné přenést do terénu, kde budete hledat doklady o tom, jestli tyto pojmy a vztahy mezi nimi platí pro situaci, kterou zkoumáte, a pokud ano, pak v jaké formě“ (Strauss & Corbinová, 1990/1999, s. 43).

Před analýzou tří rozhovorů z předvýzkumu jsem si vybrala kategorie, které budu zkoumat – v části rozhovorů týkající se konverze jsem vycházela z modelů konverze uvedených

v teoretické části – těmito kategoriemi byly například přítomnost nebo nepřítomnost krize, důležité osoby, které ovlivnily vstup do církve atd. V druhé části týkající se důvodů pro vstup do konkrétní církve jsem vycházela z výzkumů týkajících se vztahu mezi vírou/učením církve a společenstvím (potřebou člověka patřit do nějaké skupiny).

Vybrané kategorie:

- Věk prvního zájmu o Boha/náboženství.
- Přítomnost nebo nepřítomnost napětí nebo krize.
- Druhy krizové situace.
- Ovlivnil začátek zájmu nějaký člověk?
- Jaký člověk to byl?
- Průběh prvního kontaktu s církví.
- První dojmy z kontaktu s církví.
- Prošel respondent více církvemi?
- Důvody pro setrvání v jedné církvi.
- Důvody přechodu do jiné církve.
- Víra/učení církve („*meaning/believing*“) a společenství („*belonging*“) jsou stejně důležité.
- Společenství („*belonging*“) je důležitější než víra/učení církve („*meaning/believing*“).
- Víra/učení církve („*meaning/believing*“) je důležitější než společenství („*belonging*“).

6. Výsledky výzkumu

Výzkumu se zúčastnilo 20 respondentů ve věku 20 – 28 let, průměrný věk 24,4 let, 11 žen a 9 mužů, všichni studují bakalářský obor na vysoké škole.

Věk	Počet respondentů
20	2
21	1
22	2
23	3
24	2
25	2
26	4
27	1
28	3

6.1 Výsledky předvýzkumu

Cílem předvýzkumu bylo ověřit si, zda otázky, které jsem si připravila, umožňují získat od respondentů požadované informace. Vybrala jsem si vždy jednoho respondenta z každé skupiny církví – tj. z církve katolické, českobratrské evangelické a evangelikální církve (Křesťanských sborů), abych se ujistila, že otázky jsou vhodné pro věřící ze všech typů církví. Po pořízení nahrávek jsem si stanovila předběžné kategorie, které jsem v záznamech sledovala.

Základní části rozhovorů:

Irena – Českobratrská církev evangelická – *„jsme koukali z okna na kostel, a já jsem tam občas šla si to poslechnout, a tak se mi tam vždycky líbilo, a ty lidi mi byli sympatický, ale říkala jsem si, jak můžou takovýhle blbosti věřit a vypadají tak sympaticky... a ty písničky se mi líbily, oni mají hezký melodie, ale ty slova, to jsem si říkala, to snad není pravda, jak to můžou zpívat, jo? Že mě to tam jako nějak táhlo, ale rozum mi to ještě nebral... já jsem tak nějak uvěřila, ale pořád jsem ještě měla hrozný otázky, jakoby rozumový, že jo... potřebovala jsem všechno probrat, takový ty základní věci, který jsou naprosto nelogický, že jo... tak jsem se ptala faráře, aby mi to vysvětlil... Pak byla smůla, že se farářovi rozhodli odstěhovat do Lysé, protože se ty farnosti sloučily, a pro mně to bylo strašně těžký, protože jsem tam jako vstoupila a najednou to tam teda bylo bez faráře, jo... on tam dojížděl jenom jednou za*

tejden... ale na druhou stranu se ukázalo, že to nebylo úplně na škodu, protože ty lidi se tam zmobilizovali, no a já jsem tím pádem najednou začala vést nedělní školu, úplně vlastně jsem neměla jako skoro žádnou průpravu...“

Alena – Křesťanská společenství – „když jsem přišla do Prahy na vysokou, tak to bylo takový těžký období... nelíbilo se mi tam, a taky se mi nic nedařilo... střídala jsem kluky... pak jsem z toho měla až deprese, na prášky... jediný kontakt s náboženstvím byl, že když jsem jako chodila do knihovny, do Klementina, tak jsem chodila kolem Salvátora... a to jsem občas měla pocit, že mně to tam nějak táhne... ale pořád to nebylo ono, furt mi bylo blbě... a pak jsem se náhodou dostala s kamarádkou na jedno shromáždění, ani jsem nevěděla, kam jdeme, jenom ona mi říkala, jsou tam skvělý lidi a určitě ti to neuškodí... poprvé se mi to moc nelíbilo, přišlo mi to takový hysterický, co tam budu vykřikovat, že jsem šťastná, když nejsem... ale pak jsem šla s nějakýma lidma od nich jenom tak do kavárny a tam k nám přišel nějaký jejich pastor, který ale taky už nechtěl být pastor, protože měl krizi – a to byl můj budoucí manžel, on pak jel do Ameriky a tam mu dali novou energii, ale z toho společenství jsme odešli pak do KS... pomalu jsem začala číst Bibli, různé její verze, abych našla, kde je pravda... ale pořád to nebylo ono – oni říkali, že se musím znovuzrodit z Ducha, ale nějak to nešlo – až pak najednou, zničehonic, byla jsem doma a najednou jsem to věděla – cítila jsem kontakt s živým Bohem, to se nedá popsat...“

Richard – Církev římskokatolická – „já jsem chodil do skauta a to bylo hlavně díky našemu vedoucímu, to mi bylo čtrnáct patnáct, tak jsme měli vedoucího, kterému bylo něco přes dvacet a on v té době hodně hledal, a byl vyloženě hledající a on nás vzal do jedné vesnice do společenství, kam se sjížděli od katolíků, ale to byli vyloženě taková ta charismatičtí, pak tam jezdili lidi z KS, od baptistů, a všichni se tam sjížděli, většinou tam ani nebyl žádný kněz, takže to bylo takový svépomocný, a to bylo takový hodně hodně charismatický společenství, hodně neorganizovaný a hodně živý, a tam bylo hodně lidí, kteří tak bouřlivě uvěřili a teď tím žili a mně to vlastně fascinovalo, jak někdo se tomu dokáže tak odevzdat, což já jsem nikdy úplně neuměl, ale zároveň pro mě tehletem hodně charismatickej prvek bylo hodně důležitěj. Takže tam si myslím, že to hodně k tomu přispělo a celkově si myslím, že to byl takovej vývoj plynulej, kdy mezi nějakým šestnáctým a sedmnáctým rokem, kdy jsem se tak nějak nastavil na to, že Bůh existuje, a že mi vlastně ten svět ani nedával smysl, kdyby Bůh nebyl... myslím, že jednou z důležitých věcí byli lidi, lidi, kteří kolem katolické církve jsou pro mě důležitý, a ať jsem, kde jsem, tak mám nějaký lidi, na kterejch mi záleží, a řekl bych, že na stejný úrovni,

když jsem začal uvažovat, kam budu chodit, a v té době jsem ještě chodil každý týden pravidelně na skupinku mládeže do Církve bratrské a mně odtamtud odradila hrozná plytkost, prostě furt poslouchat nějaký svědectví, furt hrát nějaký přibližný hry, mně to prostě nějak už od těch osmnácti začlo vadit...“

Respondenti sami hovořili, ani jsem se jich nemusela moc ptát, a při pořizování nahrávek jsem měla dojem, že všechny informace, které budu potřebovat, jsem získala. Když jsem ale nahrávky vyhodnocovala, ukázalo se, že tam některé důležité informace chybí – hlavně ty týkající se role společenství a víry/učení církve. Proto jsem se v dalších nahrávkách už více držela svých otázek a více jsem kontrolovala, jestli respondenti skutečně poskytli ne sice všechny, to se vždy zajistit nedalo, ale aspoň většinu potřebných údajů. Vybrané kategorie pro analýzu jsem rozšířila o položku „Věk prvního zájmu o Boha/náboženství“.

6.2 První zájem o náboženství, o Boha – přítomnost krize a její příčiny

První údaje, které jsem se snažila z rozhovorů získat, se týkaly začátku zájmu respondentů o otázky víry nebo náboženství, příčiny prvního zájmu a přítomnost nebo nepřítomnost nějaké krize v jejich životě, která se dá považovat za impuls k zájmu o náboženství (protože napětí nebo krize byly jednou ze základních impulsů náboženské konverze v modelech navržených Loflandem a Starkem, Seggarem a Kunzem a Rambem) a také, jestli tento první zájem ovlivnil nějaký člověk z jejich okolí.

6.2.1 Věk prvního zájmu o náboženství, o Boha

U respondentů se první zájem o víru, Boha nebo náboženství objevil ve věku mezi 14 až 20 lety (průměr 17,2 let).

Věk prvního zájmu (let)	Počet respondentů
14	1
15	4
16	2
17	4
18	4
19	3
20	2

Pět respondentů se setkala s otázkami víry nebo smyslu života nebo o ně projevili zájem už dříve (bylo jim mezi 11 a 13 lety), ale byl to pouze dočasný zájem – „já jsem si teď znovu četl svoje mladický básně – někdy z konce základní školy, a tam vlastně Boha oslovuju, ale tehdy to pro mě nebyl popud někam jít a nějak se angažovat, organizovat...“ (Hynek). „První impuls byl jako v rodině, a bylo to od bráchy staršího, který to měl ale taky spojený s nějakou psychózou, a on jako taky měl dojem, že komunikuje s Bohem, s Ježíšem, to mně bylo asi takovejch jedenáct, a brácha si tehdy dělal pro sebe jako takový výzkumy, jako jak lidi chápou Boha a furt se mně na něco ptal, což bylo takový v těch jedenácti, že jsem jako vůbec nevěděl, já myslím, že to byl takovej jako první, že už v tý době jsem o tom začal trochu přemýšlet“ (Matěj). „Ještě si pamatuju takový moment, to mi bylo asi dvanáct, jel jsem autobusem a byla to taková nuda a pamatuju si, že mi blesklo hlavou, a to je jako všechno? To je všechno?, taková ta realita, která nemá jakoby moc smysl“ (Roman). „Poprvé to asi bylo, když umřel

děda, já si pamatuju, že jsem se předtím modlil, aby to zase bylo s dědou dobré, to mi bylo asi čtrnáct... Že jsem nějak chápal, že to není jenom tak formální prosba, už jsem tehdy vnímal, že tu někdo takový je, že může něco způsobit“ (Tadeáš). „My jsme chodily do oddílu skautského, a oni vždycky potom chodili do kostela, to bylo přes sestru, ona nějak na to přišla, že to je ten oddíl, a tam vlastně všichni asi byli věřící, kromě pár lidí, ale to nějak mně tenkrát až tak moc nezajímalo, to mi bylo asi třináct“ (Ema).

6.2.2 Přítomnost nebo nepřítomnost napětí nebo krize

V rozhovorech se objevilo pět základních typů – 6 respondentů nepocíťovalo v době, kdy začala jejich konverze žádné výrazné napětí nebo krizi ve svém životě, 6 z nich se začalo zajímat o víru v důsledku traumatické situace, kterou prožili, 3 z nich během psychického onemocnění, u tří šlo o změnu prostředí při odchodu z domova na studia a u posledních dvou to byly špatné rodinné podmínky nebo špatná parta během dospívání.

a) Žádná kritická situace – dospívání, hledání smyslu – 6 respondentů (30%)

Tito respondenti udávají, že příčinou jejich zájmu nebyla žádná výrazná krizová situace – u tří z nich vzbudily zájem osoby z jejich rodiny nebo ze školy – *„to bylo sestře patnáct, no a ona pak jako konvertovala, tak to jsem o tom začala trochu přemýšlet... v prvním ročníku na střední škole, takže tam přišly nějaký řádový sestry od dominikánů a říkaly, kdo chce chodit na náboženství, a já jsem tak jako chtěla... já si jako nepamatuju, že bych tak jako hodně přemýšlela o tom, jako že bych si kladla nějaký otázky“ (Ema), „v patnácti letech a bylo to skrze, na základní škole skrze jednu řádovou sestru, která nás učila angličtinu, a její víra a její charisma bylo tak velký... (Gabriela), Viktor – „a maminka tam cítila úplně jiný prostředí, který jinde neznala, a začala tam chodit... říkala, že tam jsou hrozně milí lidé a že je to tam úžasný... já jsem jí to taky nevěřil... a jednou přišlo v sobotu a já jsem nejel na lyže a tak jsem řekl, já se tam s tebou půjdu podívat...“ (Viktor).*

Jeden respondent uvádí jako příčinu *„byla tam taková nějaká srdeční inklinace... nějaké puzení, které vůbec neumím racionálně vysvětlit“ (Hynek).* A u dvou konverze souvisela se začátkem studia na církevní škole, kde se začali učit teologické předměty – *„vlastně až s nástupem tady na fakultu... vybrala jsem si ten sociální obor... a poprvé když jsem o tom začala uvažovat, bylo, když jsme měli (předmět) Úvod do křesťanství, když jsme dostali text a*

na to jsme měli reagovat, tak jsem se nad tím zamyslela... (Leona), u Prokopa tomu ještě přecházel spirituální zážitek záchranu při autohavárii „tak jsem úplně cítil toho strážného anděla blízko... a prostě nic se mi nestalo ani tomu autu se nic nestalo... tak jsem nastoupil sem, chtěl jsem studovat sociální práci a tady to na mně zapůsobilo, to prostředí ale i spolužáci, že to tady nevypadá až tak jako na nějaký církevní škole...“ (Prokop).

b) Traumatická událost – 6 respondentů – 30%

Pro stejný počet respondentů – šest – byl rozhodujícím impulsem zájmu o víru a Boha traumatický zážitek – u čtyř z nich šlo o úmrtí rodinného příslušníka – otce – *„mi nečekaně umřel tatínek, a on umřel z mého pohledu nedůstojným způsobem, a já jsem prostě byla pak hrozně vzteklá... a první reakce byla, že Bůh nemůže existovat, to by byl pěkný hajzl“* (Andrea), *„otec tragicky zemřel, takže jsme zůstali – já a brácha – s maminkou sami“* (Kristýna); matky – Edita – *„byla maminka hodně nemocná a potom mi umřela, na rakovinu, takže to byl takovej zvláštní čas, v kterým jsem si hodně říkala, proč se tohle děje a tak...“* (Edita), dědečka – *„když umřel děda, já si pamatuju, že jsem se předtím modlil, aby to zase bylo s dědou dobré... už jsem tehdy vnímal, že tu někdo takový je, že může něco způsobit“* (Tadeáš).

U Tadeáše následoval další impuls o několik let později, kdy se léčil z deprese po nepodařeném partnerském vztahu, takže vlastně patří také částečně do kategorie respondentů s psychickou nemocí – *„pak byla velká krize, krize po nepodařeném vztahu, to mi bylo dvacet, a já jsem napřed byl na Boha našťvaný, že se mi nedaří, ale pak jsem se začal modlit, aby se mi už další vztah povedl, docela pravidelně, protože jsem z toho upadl do těžké deprese, i jsem se léčil, a myslel jsem si, že Bůh na mně zanevřel...“* (Tadeáš). Dalším člověkem, který zapadá do více kategorií je Roman, který už předtím přišel do kontaktu s věřícími díky své dívce, pak následovala obtížná situace přechodu na studia v jiném městě, ale rozhodujícím impulsem pro konverzi byla sebevražda bratra – *„já jsem po maturitě šel do Prahy na vysokou, a na Boha jsem jakoby zapomněl, nebo takhle, věděl jsem, že to je prostě něco je špatně, ale prostě ta vlna těch nových událostí, bylo toho moc najednou, takže prostě já jsem tu víru neměl zakotvenou jako úplně, a do toho jsme měli jako takový rodinný události, že můj bratr se zabil, spáchal sebevraždu, tak to byl jako takovej zlom, tak to jsem se napevno vrátil...“* (Roman).

Dalším důvodem byl strach ze smrti v dětství – „já jsem se celý dětství bála smrti, že jsem měla úzkosti, vždycky jsem brečela v noci kvůli tomu, a teď najednou asi to byla nějaká naděje, že opravdu ten život má nějaký vyšší smysl, a že to nekončí smrtí... to byl strach z toho, že člověk umře a není nic a toho nic já jsem se hrozně bála“ (Blanka). Nejvážnější trauma prožila Daniela, která byla obětí násilného přepadení a následně onemocněla posttraumatickou stresovou poruchou – „prožila hodně velký trauma, byla jsem ve vážném stavu v nemocnici, byla jsem napadená a pobodaná, prostě úplně z čistého jasna jsem začala prostě myslet na toho Boha a pak jsem zjistila, že prostě si s ním asi deset minut povídám, vnitřně, a zjistila jsem prostě takovou nějakou vnitřní úlevu“ (Daniela).

c) Psychické onemocnění – 3 – 15%

Tři respondenti prošli konverzí v době, kdy u nich propukla psychická nemoc. Jednalo se o psychotické onemocnění u Matěje – „mně k tomu hodně přivedly psychotický zkušenosti, který tak jako měly hodně jako náboženskej obsah, už jsem o tom ale přemejšlel i předtím... já jsem napřed uvěřil jakoby v něco, to bylo právě na základě těch psychotickéjch zkušeností, že jsem měl pocit, že ke mně promlouvají nějaký bytosti, který se pak ale ukázalo, že po mně chtěly nějaký špatný věci, tak jsem se rozhodl, že musím najít něco... jsem byl přesvědčený, že nějaký nadpozemský věci existují, ale že abych to nějak všechno přežil, takže musím najít jako tu nějakou pravdivou, prostě tu pravdu, ten správněj směr v tomhle“; deprese s pokusem o sebevraždu u Patrika – „měl jsem deprese, a jedna holka z naší vesnice se zmínila, že jí tohle, jako víra, pomáhá, ale to jsem tehdy moc nebral, pak jsem se pokusil zabít, a vím, že jsem v psychiatrický léčebně pak chodil procházkou do kaple, že to bylo jako takový prostředí, kde se člověk aspoň odtrhne od toho, co je všude okolo“ a u Kamily špatné podmínky v rodině, které vedly k jejímu onemocnění anorexií – „tak možná to bylo ono, že jsem k tomu měla takový odpor, až do těch osmnácti, kdy se to transformovalo, to se říká, že člověk přijde k víře v nějaký krizi, já jsem na to přišla v psychiatrický léčebně, že jako proč s tím bojovat, že to tak je, tak jsem to jako přijala... ta moje rodina nebyla úplně dobrá, ono to nebylo dobrý, nerozuměli jsme si, a možná to bylo tím, že jsem onemocněla anorexií, až jsem se dostala do léčebny...“

d) Přechod do jiného města/země kvůli studiu – 3 respondenti – 15%

Stejný počet respondentů přivedla k zájmu o víru a náboženství změna sociálního prostředí při přestěhování kvůli studiu – pro Magdu první ročník vysoké školy přinesl obtížnou situaci

rozhodování, zda má ve studiu pokračovat – „po maturitě jsem šla studovat vysokou školu do Liberce a tam jsem se setkala s věřícími studenty, kteří už byli takoví aktivnější, vyprávěli mi o Pánu Ježíši, mně ta škola moc nebavila, tak jsem se rozhodovala, jestli toho nechám nebo ne, a jak mně to trápilo, to rozhodování, to bylo pro mně takové náročnější, tak jsem se modlila k Bohu, že vlastně aby mně ukázal, jestli toho mám nechat nebo ne, jenže samozřejmě žádná odpověď nepřišla“; Hynek, jak už bylo uvedeno, aktivně hledal nějaké společenství, které by mu pomohlo v otázkách víry – „když jsem přišel na první vysokou, byla tam taková nějaká srdeční inklinace, ale moje první pokusy kontaktovat nějaké věřící byly zraňující, spíš z toho lidského hlediska nějaké puzení, které vůbec neumím racionálně vysvětlit“ a Pavlína byla na studiích v USA ubytována ve věřící rodině, která ji ihned zapojila do života jejich církve, i když už předtím částečně o víře uvažovala – „až když jsem jela do Ameriky, a tam jsem oficiálně uvěřila, já jsem tam v Americe šla přes tu protestantskou církev a tam mi to všechno obhájili, to jejich učení, mně to prostě nějak lákalo, já jsem měla takovou nějakou potřebu v té pubertě... a v té Americe to bylo tak, já jsem tam jela v osmnácti na poslední rok gymplu, já jsem prostě přišla do té rodiny a tam to bylo součástí jejich života v té komunitě“.

e) Špatné rodinné podmínky, špatná parta – 2 respondenti – 10%

Poslední kategorií je pak výchova v dysfunkční rodině, což se částečně objevilo i u některých již zmíněných respondentů, ale u posledních dvou to bylo hlavním důvodem. Anežka se po přestěhování do jiného města „chytla“ špatné party – „no prostě, s tou partou jsme dělali věci, který jsme dělat neměli, lítali jsme po ulicích, dělali jsme bordel, dělali jsme výtržnosti a mně to tak nějak už nebavilo... a já jsem v tu chvíli jako, v těch třinácti nebo čtrnácti letech přemýšlela, že jako jestli vůbec můžu žít i jinak, protože mně přišlo, že jestli takhle budu jakoby dál pokračovat, tak skončím, jak to všichni říkali, že budu jako moje mamka, že v sedmnácti budu mít dítě a budu se muset vdávat, a to já jsem nechtěla“. A Cyril prožíval těžké období hledání životního zakotvení – „já jsem hledal, co mi pomůže, protože mi bylo dlouhodobě blbě, už když jsem byl na střední škole, tak jsem vůbec nevěděl, co budu dělat, co mám dělat jako práci, střední škola mně vůbec nebavila, do toho jsem měl takovej jako náročnej vztah s otcem, vztahy s holkama mi nešly, takže to bylo jako takový bezútešný období, a já jsem hledal, co by mi pomohlo“.

6.2.3 Ovlivnil začátek zájmu nějaký člověk?

U 14 respondentů byl u začátku jejich konverze velmi významný vliv lidí z jejich okolí, u nejvíce respondentů (7 – 50%) šlo o kamarády, u tří (22%) to byl rodinný příslušník,

konkrétně, sestra, bratr a matka, u dvou (14%) šlo o dívku, se kterou respondent chodil, a u posledních dvou to byla rodina, u níž respondentka bydlela během studia v USA a respondentův učitel hudby a jeho rodina.

6.3 První kontakt s církví, první dojmy z kontaktu s církví

První dojem z návštěvy náboženských shromáždění nebo skupiny věřících se dá popsat čtyřmi kategoriemi – nadšení, pozitivní dojem, církev při prvním kontaktu respondenta příliš nezaujala a nakonec spíše negativní dojem z první návštěvy.

a) Nadšení – 5 respondentů – 25%

Pět respondentů projevilo největší emoční náboj při popisu svých prvních zkušeností s náboženskou společností. Je zajímavé, že u čtyř z pěti respondentů šlo buď o evangelikální nebo charismatická společenství. Všechny tři evangelikální sbory byly původem z USA, i když se s nimi respondenti setkali v různých zemích, což potvrzuje jejich úspěšnou celosvětovou misi – „oni mně vzali na nějakou tu letniční bohoslužbu, kde ty lidi měli ty ruce nahore... a najednou jsem měl dojem, že to mluví ke mně, že jsem si říkal, možná, že to byl Bůh“ (Cyril – Nový Zéland), „já jsem jela teda na ten anglickej tábor, a tam to bylo pro mně strašně skvělý prostředí, ty lidi, co tam byli, byli prostě jiný, to byli křesťani, nebyli takoví povrchní, chovali se k nám všem hrozně mile... ta mládež, s kterou jsem tam byla, tak mně pozvali na víkendovou akci a to bylo prostě čistě o Bohu a o křesťanství, intenzivní bavení se s lidma, a tam si myslím, že jsem uvěřila a přijala Boha, protože to bylo takový pro mně intenzivní...“ (Edita – Česká republika); „já jsem prostě přišla do té rodiny a tam to bylo součástí jejich života v té komunitě a hned první tejdén mně vzali mezi youth group, a v tom kostele to taky bylo takový živý, všichni byli hrozně milí, znali tě, a byla bohoslužba a zpívalo se... A pak jsme jeli na nějaký mládežnický setkání před Velikonocema... a tam jsem, jak oni to říkali, řekla yes Ježíši“ (Pavlína). U Kristýny to bylo charismatické společenství katolické církve – „to byli i ty lidi, že mně vzali mezi sebe, a tam jsem prožila veliké věci, i dar modlitby v jazycích, a jádro toho bylo, aby člověk dosáhl odpuštění hříchů, takže jsem absolvovala kompletní svátost smíření, a pak se nad námi modlili, aby Bůh ty naše vnitřní zranění uzdravil“. A pouze Gabriela popisuje podobné prožitky u „běžného“ společenství katolické církve – „setkání pro mládež jak bývá před Velikonocema, různý přednášky a tak, a pamatuju si, že tam byl jeden večer, kdy byla adorace... tak jsem šla asi v jednu hodinu v noci adorovat, a vůbec nevím, proč, jen to, že to bylo asi silný, a těch okamžiků takovejch bylo pak hodně... a bylo to jako když se člověk zamiluje, že to bylo tak silný...“

b) Pozitivní dojem – 9 respondentů – 45%

Téměř polovina respondentů měla z prvního setkání s církví dobrý dojem – ve většině případů se jim tam líbilo, jaký vztah mají věřící mezi sebou, jak se k sobě navzájem dobře chovají a že byli ochotni nově příchozího přijmout mezi sebe. „*Nakonec jsem začal chodit do studentského klubu, který vedli katolíci, a tam jsme si hned začali povídat o Bohu a bylo to pravdivý, na jejich životě bylo vidět, že to je prostě kompatibilní, všední život a víra, a sedlo to, bylo to strašně krásný*“ (Hynek); „*bylo to vlastně setkání křesťanský mládeže... já jsem si vlastně uvědomila, že to je možná to, co bych chtěla, že mně se líbilo, že oni se k sobě chovali hezky, že nikdo nikoho neurážel, že to nebylo teda samý sprostý slovo*“ (Anežka); „*ona mně pozvala na English Camp do nějaké vesnice blízko u nás... byla jsem ubytovaná v rodině, která byla věřící, měli dvě děti a moc hezky se k sobě chovali, prostě něco úplně jiného, než jsem kdy viděla*“ (Magda).

„*Tak mi jedna dívka řekla, ať se přijdu podívat k nim na skupinku mládeže a tak jsem tam šla, a líbilo se mi tam, že se tam čte z Bible a pak se o tom diskutuje, že jsem si hodně rozšířila ty obzory*“ (Leona); „*jakože jsem byla nevěřící, ale zároveň jsem chodila zpívat do kostela, takže to se mi nějak tak hrozně líbilo tenkrát, a v tom možná jsem nějak viděla hodně toho Boha, v té hudbě a tak, a i ty lidi taky, si myslím, že mi přišli všichni takoví milí z toho oddílu*“ (Ema); „*největší vliv na mně měl asi můj učitel hudby, to byli upřímně věřící křesťani, tam to bylo ve vzduchu, bylo vidět, že dělají to, o čem mluví a čemu věří a že je to znát, ten vnitřní soulad.. takže díky němu jsem poznal lidi, kteří opravdu žili tu víru*“ (Tadeáš); „*(farář) říkal, že to teda asi volání Boží je, pravděpodobně, ať si dám všemu čas, dal mi nějaký čtení, že jako takový ty kroky postupný, že mně to samo navede, a když budu chtít, ať přijdu na tu bohoslužbu, vysvětlil mi, o co tam jde, co se tam dělá, což bylo úplně úžasný, že evangelíci nemají žádný klekání a tak, takže vlastně veškerý obavy, co jsem měla ohledně nějakých mší nebo bohoslužeb tak tady úplně v pohodě, chod'te sem, ty lidi vás přijmou, takže to mně ohromně vyhovovalo*“ (Daniela).

c) Církev při prvním kontaktu respondenta moc nezaujala – 4 respondenti – 20%

Tito respondenti přišli do církve ne proto, že by už v tu chvíli hledali nějaké církevní společenství, ale přivedl je tam člověk, s nímž měli blízký vztah, takže jejich námitky se týkaly především toho, že nerozuměli obsahu toho, co se tam dělo a nevěděli, jak se mají chovat, případně zápasili s předsudky vůči víře a církvi, které získali ve své rodině. „*To bylo jako takový nadějný, a na druhou stranu mi v tom bylo divně, protože to byly takový prvky,*

který jsem vůbec neznala, nějaká modlitba, že jo, no prostě ty projevy tý víry mi byly cizí a byly pro mně asi spojený s něčím, co jsem byla vychovávána, že je prostě divný“ (Blanka); „to bylo spíš takový jako povídání, s farářem, kamarádama... kluci tam hráli fotbal u fary a to bylo takový neformální a až jako postupně... do kostela to mi ještě chvíli trvalo, jako tak jako rok dva třeba... já jsem po maturitě šel do Prahy na vysokou, a na Boha jsem jakoby zapomněl, takže prostě já jsem tu víru neměl zakotvenou jako úplně“ (Roman); „jednou přšelo v sobotu a já jsem nejel na lyže a tak jsem (mamince) řekl, já se tam s tebou půjdu podívat, překvapilo mně, co tam bylo lidí, že tam bylo tak sedmdesát, osmdesát lidí... poprvé jsem to tam prospal, vůbec jsem tomu nerozuměl... řekl jsem si, já si teda tu Bibli přečtu, vzal jsem si kralický překlad, přečetl jsem si asi tři stránky a řekl jsem si, tak dobrý, tak to jsem hodně rychle s vírou skončil, to mně stačí“ (Viktor); „že se mi tam líbilo to prostředí, a že se mi strašně líbil zpěv s varhanama, ale když farář kázal nebo četl, tak vím, že jsem se musel hodně přemáhat, abych to vnímal“ (Patrik).

d) Spíše negativní dojem – 2 respondenti – 10%

Z větší části negativní první dojem popisují pouze dva respondenti – jednalo se zde o stejné důvody – tedy přijetí lidmi a výklad náboženské nauky, jako u předchozích respondentů – jenom tito konvertité s nimi měli špatnou první zkušenost – „že mi to najednou bylo jasné, že křesťanský Bůh je ten pravý, tak jsem měl problém, když jsem začal jako objevovat, co to křesťanství je, tak mi na tom vadilo spoustu věcí... já jsem měl vždycky problém s tím, že mi vždycky ty společenství přišly, jako že když jsou to křesťané, tak mi přišlo, že by jako měli být nějak výrazně lepší než ty ostatní lidé, tak z toho jsem byl většinou jako otrávenej, a že jsem z nich většinou neměl pocit, že by z nich jako vyzařovala nějaká pozitivní energie“ (Matěj); „v tu dobu tady jedna americká společnost, myslím, že Nový život, ono to bylo takový radikální hnutí, oni hned do všeho skákali, dělala velkou akci, a já jsem s nima navštívila promítání filmu o Ježíšovi podle Lukášova evangelia, a tam mně to hrozně rozčilovalo, hlavně takový ty témata, co se týkají etiky, kdy Ježíš prostě říká kázání na hoře, plno věcí, který mě rozčilovaly a přišly mi nefér a nespravedlivý, jak mi někdo sebere plášť a já mu mám ještě dát další... takže mně to hrozně rozčilovalo a říkala jsem si, takže já tady mám přijmout nějakýho Boha, to znamená ze sebe dělat blbce, ale strašně ten film se mnou cvičil, zase spíš v negativním slova smyslu“ (Andrea).

6.4 Jedna církev nebo více církví?

Dalším zajímavým údajem vyplývajícím z rozhovorů bylo, jestli respondenti prošli několika církvemi nebo náboženskými společnostmi, než našli tu, která jim vyhovovala, nebo přímo vstoupili do církve, jimiž jsou dosud členy. Z 20 respondentů pouze 4 přešli do své současné církve z jiné náboženské společnosti, další dva respondenti uvádějí, že navštívili náboženské obřady nebo shromáždění jiných církví, ale nestali se jejich členy.

6.4.1 Respondenti, kteří prošli více církvemi – 4 respondenti – 20%

Čtyři respondenti prošli delším procesem hledání. Matěj se nejprve prostřednictvím spolužačky ze střední školy dostal k metodistům *„já když jsem se rozhodl, že ten křesťanský Bůh je ten pravej, tak jsem oslovil spolužačku, která byla z Metodistický církve a ona mně poslala za farářem, kterej na mně jako zapůsobil dost negativně, protože jsem mu prostě řekl, že jsem uvěřil v Boha, a on tam na mně jako vybalil tu teorii s Kristem a že ted' tady podepiš, že přijímáš Krista za svého Pána a Spasitele a mně to přišlo jako celý takový podivný, tak jsem ale začal přesto chodit tam k těm metodistům na nějaký mládeže a postupně jsem se seznámil s tím křesťanským příběhem a snažil jsem se to nějak pochopit, že to je jako dobrý...“*, vadil mu tam však přístup členů sboru *„mi vždycky ty společenství přišly, jako že když jsou to křesťané, tak mi přišlo, že by jako měli být nějak výrazně lepší než ty ostatní lidí, tak z toho jsem byl většinou jako otrávenej, a že jsem z nich většinou neměl pocit, že by z nich jako vyzařovala nějaká pozitivní energie...“*.

Pak se však setkal s bývalým metodistou, který mu vyprávěl, proč vstoupil do katolické církve *„tak mi přišly ty jeho důvody dost dobrý a začal jsem chodit na katolickou přípravu na křest“* – hlavními důvody pak pro něho byl návrat k původní jednotné církvi – *„asi hlavně jednota nějaká, že on právě říkal, jakože křesťani, že to mělo bejt jednotný, a že ty protestanti jako místo toho, aby se snažili tu všeobecnou církev nějak zlepšovat zevnitř tak, že se odtrhli a způsobili tak ten rozpad, takže mi právě jako přišlo dobrý vrátit se k tý původní církvi a snažit se víc jako nějakěj vliv“*, v katolické církvi ho pak zase odradil první farář, který ho připravoval na křest a vyučoval pouze skrze dogmata. Matěj si pak našel charismatické společenství, kde *„nebyly ty dogmata, tak tam mně pokřtili, ale pak po čase se mi tam zase přestalo líbit, že jsou až moc charismatický, hlavně to mluvení jazykama, to oni pokládali za samozřejmý, že když někdo přijme Ducha svatého, tak se to takhle projeví...“* a nakonec se na setkání mládeže seznámil s jedním knězem a *„ten mně nějak hrozně nadchnul tou svojí přednáškou a nějak jsem se tam s ním zapovídal a pak jsem začal chodit k němu na nějaký*

biblický hodiny, a pak jsem tam začal chodit i na nedělní bohoslužby, takže to je asi momentální stav... Ale už jsem se tak nějak v té církvi zakotvil, to jsem rád, protože mi to přijde, že bez té církve se to pochybování tak nějak přesouvá do toho středu, a já bych už toho Boha tak nějak rád pevně přijal a pochyboval jenom o nějakých těch článkách víry... Ono je dobrý v těch pochybnostech právě mít kolem sebe ty lidi, s kterými se o tom člověk může bavit...“

Anežka se také díky kamarádovi dostala do skupiny mládeže Církve apoštolské – *„bylo to vlastně setkání křesťanský mládeže a bylo to v Apoštolský církvi, no a já jsem tam, vlastně od té doby, co jsem tam byla poprvý, jsem si vlastně uvědomila, že to je možná to, co bych chtěla, že mně se líbilo, že oni se k sobě chovali hezky, že nikdo nikoho neurážel, že to nebylo teda samý sprostý slovo... a zůstala jsem tam“*, církev jí však postupně přestala vyhovovat *„ta Apoštolská církev jako taková je dobrá, ale mně to přišlo takový moc uvolněný, že jako nebyla jsem tam jakoby spokojená... rozhodující bylo to, že i když jsem tam v té Apoštolské církvi měla kamarády, se kterými jsem si mohla povídat, se kterými jsem mohla trávit čas prostě jinak, než jenom na té ulici, tak jsem nakonec chtěla jinam...“*, a pak potkala svého budoucího manžela, který byl členem Českobratrské církve evangelické, takže vstoupila do „jeho“ církve – *„no a pak jsem potkala jakoby svého teď už manžela, a on byl z církve evangelické, no a já jsem tam teď taky vlastně už pět let... mně se líbí, že ten sbor drží tak nějak při sobě, on se tam u nás hodně rozrůstá, už má přes sto osmdesát členů, ale drží pořád tak nějak při sobě, mně to přijde pořád jako taková velká rodina a líbí se mi, že jsou vlastně pravidelný shromáždění, pravidelné skupinky, jsou různé akce, tábory – já se vlastně většinou do těch táborů zapojuju... že ten sbor je jako aktivní“*.

Pavλίna jela studovat poslední ročník střední školy do USA a byla ubytovaná v rodině z baptistické církve – *„já jsem prostě přišla do té rodiny a tam to bylo součástí jejich života v té komunitě, takže ta rodina chodila do kostela a hned první tejdén mně vzali mezi youth group, to byl taky můj společenský život a jezdili jsme na ty mládežnický setkání a na výlety, a v tom kostele to taky bylo takový živý, všichni byli hrozně milí, znali tě, a byla bohoslužba a zpívalo se... a pak jsme jeli na nějaký mládežnický setkání před Velikonocema, a tam to bylo takovým tím jejich způsobem, že kdo chce může jít dopředu... a tam jsem, jak oni to říkali, řekla yes Ježíši“*. Když se pak vrátila, hledala podobné společenství v okolí – *„já jsem měla pocit, že mi to jejich společenství a ten jejich způsob vyhovuje, ale tam u nás ve městě to nebylo, tak jsem jela párkrát do sousedního města k metodistům, právě že to bylo podobný*

těm metodistům, mně se to tam docela líbilo, ale protože jsem se neměla o tom, s kým bavit, já jsem tady musela hledat, ale bylo to moc daleko, a tak jsem šla tam u nás do katolické církve, i když ti lidi ve farnosti nebyli tak vstřícný, my Češi nejsme tak zapálení, ale chodila tam jedna kamarádka ze školy, takže jsme se pak dali dohromady s dalšíma mladýma a už jsem tam zůstala“.

Andrea se prostřednictvím kamarádky dostala na evangelikální shromáždění – „a ona byla unešená, ne ani z toho společenství, ale z toho, že tam je živý Bůh, a to mně to přišlo jako legrační... a v tu dobu tady jedna americká společnost, myslím, že Nový život, dělala velkou akci, a já jsem s nimi navštívila promítání filmu o Ježíšovi podle Lukášova evangelia, a tam mně to hrozně rozčilovalo, hlavně takový ty témata, co se týkají etiky, kdy Ježíš prostě říká kázání na hoře, plno věcí, který mě rozčilovaly a přišly mi nefér a nespravedlivý, jak mi někdo sebere plášť a já mu mám ještě dát další... takže mně to hrozně rozčilovalo a říkala jsem si, takže já tady mám přijmout nějakýho Boha, to znamená ze sebe dělat blbce, ale strašně ten film se mnou cvičil, zase spíš v negativním slova smyslu, a na závěr byla modlitba a já jsem prostě v tom kině, jsem si řekla, že to zkusím, tak jsem si tu modlitbu na konci řekla a hrozně mně to rozbřečelo, ale vlastně s tím rozbřečením přišlo takový jako uvolnění, a když jsem vycházela z toho kina, tak jsem si říkala, že vlastně vůbec nic nevím“.

Pak chodila na shromáždění se svým chlapcem, a přitahovalo je křesťanské učení – „pak tam bylo takový ukřičený kázání, já si z toho moc nepamatuju, ale jediný, co mně jako utkvělo, je, že každéj má naději, že Bůh za nás zaplatil... právě ta informace, že Bůh je dobrý a že je dokonáno, já to neumím přesně vysvětlit, ale něco u mě vevnitř, co mně zasáhlo, je, že je už dokonáno, že pro mý laický myšlení, že věci už jsou nějak uzavřeny, a já prostě v tom můžu žít“; ale byly tam prvky, které jim nevyhovovaly – „a ono tam ještě bylo, ale to já už jsem pak vytěšňovala, že musíš mít víru na uzdravení, to pro mně bylo těžký... a ten můj kluk pak četl takový divný knížky jako, jak pošlapat Satanovi hlavu, ale tomu já jsem nerozuměla, mně to bylo strašně vzdálený a i mi přišel ten sbor strašně extrémní“, takže postupně přestala do sboru chodit – „já jsem tam už pak moc nechodila, ale ten můj kluk ano, a oni mu začali říkat, že má malou víru a tak, tak on od tama taky odešel... No, a tak jsme hledali nějaký sbor tam u nás, a on říkal, ale měli bychom se přidat k nějaký církvi, potřebujeme nějakou strukturu, protože já věřím jedny věci, že každý prožívání potřebuje strukturu a každá struktura potřebuje prožívání, jinak je mrtvá, ale když prožívání zase nemá strukturu, tak může ulítnout a žít podle emocí a ne prostě skutečně podle srdce... tomuhle jsem rozuměla a taky jsem se

chtěla zapojit do nějaký služby, chtěla jsem být Bohu nějak prospěšná a pak nás jeden známý, který nás znal z Prahy, a teď vedl skupinku mládeže Církve bratrské, pozval k nim, a v tu dobu tam přišel nový pastor, který se nám moc věnoval, takže já jsem si ten sbor ani moc nevybrala, on tak nějak vyplynul...“

6.4.2 Respondenti, kteří zůstali v jedné církvi – 16 respondentů – 80%

Dále mne zajímalo, jestli respondenti, kteří byli pouze v jedné církvi, hledali důvody, proč do dané církve vstoupili – z rozhovorů vykryštovaly tři skupiny – konvertité, kteří žádné jiné církve nenavštívili a ani o důvodech vstupu do své církve moc neuvažovali, konvertité, kteří zvažovali důvody, proč vstoupit zrovna do této církve, a nakonec konvertité, kteří navštívili i jiná náboženská společenství.

a) O důvodech vstupu v podstatě neuvažovali – 5 respondentů – 32%

Pět respondentů během konverze vůbec o důvodech vstupu do své církve neuvažovali, většinou se tam cítili natolik dobře, že je tato otázka ani nenapadla. „*Já jsem věděla, že jiné církve existují, ale vůbec mně to nějak nenapadlo, já jsem byla totiž hrozně hloupá v tomhle věku, když si to tak zpětně uvědomuju, a ani mně to nějak, že bych se o to nějak zajímala, mně bylo dobře v té my církvi, s těma lidma, s kterejma jsem se znala*“ (Blanka); „*jakože bych si kladla nějaký otázky jako ohledně církve, kam vstoupím, o tom jsem vůbec nepřemýšlela, protože prostě tam všude okolo mně byli katolíci...*“ (Ema); „*já jsem prostě žádný lidi z jiných církví neznal...*“ (Roman); „*tak tady jsem potkal spolužáky z katolické církve, a pak samozřejmě když uplyne nějaký čas, tak člověk nad tím přemýšlí, nad ostatníma, ale tak jsem si říkal, že asi je fakt, že ta katolická církev byla ten začátek, a pak ty ostatní se od ní odpojily, samozřejmě každá má pak svou historii, ale pro mně je podstatný, že mám toho Boha*“ (Prokop); Patrik – „*já jsem to pak vzal tak, že vlastně to Bůh mi přines tuhle skvělou partu lidí po těch ošklivejch zkušenostech, že mi jakoby dal druhou šanci na život... já jsem tam přišel, tak jsem tam už zůstal, já si říkám, že mně tam přivedl Bůh...*“ (Patrik).

b) Uvažovali o důvodech vstupu – 9 respondentů – 56%

Nejvíce respondentů sice také zůstalo v jedné církvi, ale proběhl u nich rozhodovací proces, kdy zvažovali důvody a vybírali si mezi různými církvemi – důvody pro vstup jsou různé – u členů katolické církve a evangelikálních církví bylo mezi hlavními důvody přijetí ve společenství lidí, kde je možno prohlubovat vztah k Bohu, a zvláště k Ježíši – „*mně se tam*

líbilo, že to nebylo takové rigidní, že nepřevládal duch zákona – tohle je dobré a tohle je špatné, tohle dělej a tohle ne, myslím si, že to není pravda o člověku, člověk je prostě všechno a Ježíš nám přinesl tu milost, abysme to všechno mohli žít, mohli žít tu milost... neumím si představit svou víru jenom tak jako... bez vztahu s lidma... myslím, že každý potřebuje přijetí, je nutné člověka přijmout takového, jaký je“ (Hynek); „to byli i ty lidi, že mně vzali mezi sebe, a tam jsem prožila veliké věci, a jádro toho bylo, aby člověk dosáhl odpuštění hříchů, takže jsem absolvovala kompletní svátost smíření, a pak se nad námi modlili, aby Bůh ty naše vnitřní zranění uzdravil, protože vychází se z poznatku, že zraněný člověk zraňuje druhé lidi, ten komplex nějakým způsobem pracuje v člověku“ (Kristýna); „jsem dostala jakoby hodně odpovědi na to, co se dělo v té předchozí době, že jsem to pak dokázala jakoby daleko víc pochopit, když jsem znala víc principů z Bible a obecně z křesťanství, že jsem dokázala víc pochopit, co se třeba dělo u nás doma a tyhle věci, a i jsem se cítila i sama nějak proměněná... tady to bylo takový modernější, bylo tam víc mladých lidí a byla tam spousta akcí, a chodili tam kamarádi (Edita).

„Mně na tom přitahuje, že je to tam hodně osobní, že oni o mně vědí všechno, můžu se s nimi bavit o tom, jak věci fungují a jak se mám k čemu stavět... je tam hodně to odevzdání, to je tam velký téma, já jsem hrozný perfekcionista a chci, aby ty věci byly perfektnější, tak o tom mluvíme, že se z toho nemusím zbláznit, že to můžu taky trochu odevzdat“ (Kamila); „líbilo se mi to prostředí, bylo takové slavnostní, to shromáždění, a líbili se mi tam i ti lidé, a kazatel, hlavní bylo to, že jsem znala tu kamarádku i její tetu, a jak se snaží žít, že jsou takoví upřímní, jak četli tu Bibli...“ (Magda); „jednak to společenství, lidi a taky to, že ta církev se tak snaží čerpat z té Bible, to mně taky přesvědčilo o tom, že je mi ta církev nejbližší, když jsem hledal tu pravdu, tak mi přišlo, že je to tam k té pravdě nejbližší, že jak to je založený na té Bibli, mám kamarády i v jiných církvích, katolíky, baptisty, metodisty, ale tady je mi to asi nejbliž, i když jsou tam samozřejmě taky problémy... bohoslužba je jedna věc, ale to společenství je nejdůležitější, když jsou ty sbory živý a cítím tam toho ducha“ (Viktor).

U většiny členů evangelikálních církví bylo rovněž vidět, že je pro ně přitažlivé studium Bible, které tyto církve považují za důležité, ještě výrazněji se tento rys projevoval u respondentů z církve československé evangelické, kteří kromě Bible považovali za přitažlivý rys i prostotu a jednoduchost bohoslužeb a dalších církevních obřadů, a důraz na návrat ke kořenům křesťanství a českou tradici – „(farář) říkal, že to teda asi volání Boží je, pravděpodobně, ať si dám všemu čas, dal mi nějaký čtení, že jako takový ty kroky postupný, že

mně to samo navede, a když budu chtít, ať přijdu na tu bohoslužbu, vysvětlil mi, o co tam jde, co se tam dělá, což bylo úplně úžasný, že evangelíci nemají žádný klekání a tak, takže vlastně veškerý obavy, co jsem měla ohledně nějakých mší nebo bohoslužeb tak tady úplně v pohodě, chodte sem, ty lidi vás přijmou, takže to mně ohromně vyhovovalo, a hlavně povídal, že tam je to taková rodina, že si tam třeba najdu nějakou babičku, se kterou si budu moct povídat, takže jsem si tam fakt našla i kamarádku... říkal, chodte jenom, když budete mít náladu, protože pak vám to něco dá, takže chodím tak jednou za čtrnáct dní, že to není žádná povinnost... takže on mi na všechno odpověděl, a já jsem vlastně dostala odpovědi na všechno“ (Daniela).

„Změnilo to moje hodnoty a postoje životní, že si uvědomuju, že to, že mám možnost žít, že mám dobrý lidi kolem sebe, že to není samozřejmé, že si to víc uvědomuju, a taky to souvisí s tím oborem, který studuju, že Ježíš byl taky tak trochu sociální pracovník... mně se tam právě líbilo, že se hodně čte Bible a mluví se o ní, a taky tam nejsou moc ty dogmata, je to takové jednoduché, lidské i ty bohoslužby, že se to drží u těch kořenů křesťanství, jak já to chápu“ (Leona); „mně byl vždycky sympatičtější ten protestantský směr, že je to takové prostší, obyčejnější, já neříkám, že je to špatný mít vyzdobené kostely, když to někomu pomůže k něčemu, ale sám jsem toho názoru, že je mi tohle sympatičtější, takže když jsem se pak rozhodoval, tak taky sehrálo roli, že se mi líbil ten důraz na Bibli, že je v tom i kus té český tradice...“ (Tadeáš).

c) Navštívili i jiná společenství – 2 respondenti – 12%

Pouze dva respondenti, kteří nepřešli z jiné církve, navštívili shromáždění jiných náboženských společenství, ale byly to spíše náhodné návštěvy než cílené hledání – „*napřed jsem o tom nepřemýšlela, byli tam ti lidi a líbilo se mi tam, ale pak jsem o tom uvažovala, a oslovily mne ty svátosti, ta spiritualita těch svátostí a taky to, že ta církev je všude... Ale ten první bod byla ta mládež, že mně vzali mezi sebe, to přijetí, právě v tom období, kdy to asi člověk potřebuje z toho psychologického hlediska... já jsem párkrát byla i na nějakých akcích v těch Křesťanských společenstvích, ale přišlo mi, že je tam moc těch emocí – mluvení jazyky a tak, že třeba chápu ty lidi z těch letničních církví, tam člověk ty emoce prožije, ale aby to nepostavil tu víru jenom na těch emocích“ (Gabriela); „*no, já vím, že to, co mně přitáhlo jako první byly ty pocity, že se mi ulevilo, když jsem poznal, že mi Bůh může odpustit, takže i když jsem prošel různý společenství, znal jsem i ty katolíky a byl jsem párkrát s kamarádama u adventistů, ale nakonec mně tam kromě těch lidí přitáhla ta Bible, to jsem měl dojem, že tam**

se setkávám s tím živým Bohem, že když to čtu, tak mám pocit, že Bůh je vedle mně, a i ty bohoslužby jsou jednoduché, bez nějakých složitých rituálů“ (Cyril).

6.5 Role víry/učení církve a společenství věřících („*meaning/believing*“ a „*belonging*“)

Jak bylo uvedeno v teoretické části práce, jedním z častých námětů výzkumů týkajících se náboženských společností je význam vztahu mezi vírou členů, vztahem k Bohu a učením církve a naplněním všelidské potřeby patřit do nějaké skupiny – podle výzkumů tyto dva faktory tvoří základ pocitu závazku („*commitment*“) vůči církvi, na němž do velké míry závisí ochota věřících účastnit se aktivně činnosti církve a mimo jiné také přispívat k rozšiřování počtu jejích členů. Podle významu víry/vztahu k Bohu a společenství věřících se respondenti dají rozdělit do tří skupin.

6.5.1 Stejně významný vliv víry/učení církve i společenství – 10 respondentů – 50%

Polovina respondentů vyjádřila názor, že pro ně bylo stejně důležité přijetí skupinou věřících i vztah k Bohu, případně důraz církve na křesťanské učení, studium Bible, bohoslužby. Často se objevoval názor, že bylo důležité mít lidi, kteří sdílejí stejné názory, s nimiž se dá hovořit o víře a Bohu. *„Ty lidi zas nebyli o tolik jiný, než ostatní spolužáci, ale bylo tam spojení té víry s těmi přáteli, že to vlastně byli lidi stejně smýšlející, to jsem potřebovala, mít kolem sebe nějaký lidi stejného názoru... já myslím, že to bylo k Bohu jako takovému, že existuje nějaká síla, která je všemocná a všemu dodává smysl, a je dobrá“* (Blanka). *„Myslím si, že to není pravda o člověku, člověk je prostě všechno a Ježíš nám přinesl tu milost, abysme to všechno mohli žít, mohli žít tu milost... myslím si, že to společenství je pro mne úplnej základ... je to přijetí a já myslím, že každý potřebuje přijetí, je nutné člověka přijmout takového, jaký je“* (Hynek).

„To byli i ty lidi, že mně vzali mezi sebe, a tam jsem prožila veliké věci... jsem se rozhodla pro tu cestu s Bohem, tak Bůh mně pak v životě ujišťoval, že on je, jsem pak prožila vyslyšení modlitby a neřešitelný situace, který jako Bůh vzal do svých rukou a vyřešil je“ (Kristýna). *„pro mně je podstatný, že mám toho Boha, samozřejmě církev určuje nějaký pravidla a vede, na tom není nic špatného... to, že oni (spolužáci) tomu taky věří, to mi dává tu podporu, že si neřeknu, že to je jenom nějaký nesmysl“* (Prokop). *„Ale nakonec mně tam kromě těch lidí přitáhla ta Bible, to jsem měl dojem, že tam se setkávám s tím živým Bohem, že když to čtu, tak mám pocit, že Bůh je vedle mně, a i ty bohoslužby jsou jednoduché, bez nějakých složitých rituálů“* (Cyril). *„Já jsem uvěřila v Ježíše – přitahovalo mně asi to, že přijímá všechny, tu nekonečnou lásku... našla jsem si tady jedno společenství, kde se cítím dobře, jsou tu skvělý*

lidi, taky hodně konvertitů a tak je to takový živější...“ (Pavčina). Největší vliv na mě měl asi můj učitel hudby, to byli upřímně věřící křesťani, tam to bylo ve vzduchu, bylo vidět, že dělají to, o čem mluví a čemu věří a že je to znát, ten vnitřní soulad... takže díky němu jsem poznal lidi, kteří opravdu žili tu víru... mně byl vždycky sympatičtější ten protestantský směr, že je to takové prostší, obyčejnější, já neříkám, že je to špatný mít vyzdobené kostely, když to někomu pomůže k něčemu, ale sám jsem toho názoru, že je mi tohle sympatičtější. Takže když jsem se pak rozhodoval, tak taky sehrálo roli, že se mi líbil ten důraz na Bibli, že je v tom i kus tý český tradice... (Tadeáš)

„Měli bychom se přidat k nějaký církvi, potřebujeme nějakou strukturu, protože já věřím jedny věci, že každý prožívání potřebuje strukturu a každá struktura potřebuje prožívání, jinak je mrtvá, ale když prožívání zase nemá strukturu, tak může ulítnout a žít podle emocí a ne prostě skutečně podle srdce věřím, že církev je Kristova nevěsta, že Ježíš prostě se o ni stará, a že já musím být součástí nějaký církve, abych mohla být Bohu prospěšná, já jsem ráda, že mám ten sbor, že tam jsou lidi, s kterými můžu sdílet ten stejný názor na svět, a s kterými můžu dělat něco právě pro lidi, kteří se s Bohem nesečkali, ale třeba hledají...“ (Andrea).

„Jsem se šla zase modlit na tu louku, aby Bůh přišel do mého srdce... jsem se znovuzrodila... líbilo se mi to prostředí, bylo takové slavnostní, to shromáždění, a líbili se mi tam i ti lidé, a kazatel, hlavní bylo to, že jsem znala tu kamarádku i její tetu, a jak se snaží žít, že jsou takoví upřímní, jak četli tu Bibli...“ (Magda).

„Pochopil jsem z Bible, že víra je dar, modlil jsem se za to, aby mi Bůh dal tu víru, každý s tím musí udělat vlastní zkušenost prostě jsem pochopil, že Bůh existuje, že to tak je... to společenství, lidi a taky to, že ta církev se tak snaží čerpat z té Bible, to mně taky přesvědčilo o tom, že je mi ta církev nejbližší, když jsem hledal tu pravdu, tak mi přišlo, že je to tam k té pravdě nejbližší, že jak to je založený na tý Bibli, jak jsem to tak četl... bohoslužba je jedna věc, ale to společenství je nejdůležitější, když jsou ty sbory živý a cítím tam toho ducha“ (Viktor).

6.5.2 Větší vliv společenství než víry/učení církve – 5 respondentů – 25%

Vztah k Bohu považují všichni respondenti za důležitý, ale pro pět z nich bylo pro průběh konverze i vstup do církve rozhodující přijetí a opora, které jim poskytla skupina věřících, s nimiž se na počátku konverze setkali. *„Jakože bych si kladla nějaký otázky jako ohledně církve, kam vstoupím, o tom jsem vůbec nepřemýšlela, protože prostě tam všude okolo mě byli katolíci... jakože jsem byla nevěřící, ale zároveň jsem chodila zpívat do kostela, takže to se mi nějak tak hrozně líbilo tenkrát, a v tom možná jsem nějak viděla hodně toho Boha, v tý*

hudbě a tak, a i ty lidi taky, si myslím, že mi přišli všichni takoví milí z toho oddílu, jak to bylo provázaný...“ (Ema). „Ta dynamika prostě toho, jak jsou ty lidi mladý, tak je to krásný.. pak jsem o tom uvažovala, a oslovily mne ty svátosti, ta spiritualita těch svátostí a taky to, že ta církev je všude... Ale ten první bod byla ta mládež, že mně vzali mezi sebe, to přijetí, právě v tom období, kdy to asi člověk potřebuje z toho psychologickýho hlediska...“ (Gabriela).

„Mně se líbí, že ten sbor drží tak nějak při sobě, on se tam u nás hodně rozrůstá, už má přes sto osmdesát členů, ale drží pořád tak nějak při sobě, mně to přijde pořád jako taková velká rodina a líbí se mi, že jsou vlastně pravidelný shromáždění, pravidelné skupinky, jsou různé akce, tábory... že ten sbor je jako aktivní... ta duchovní stránka je taky důležitá, na těch skupinkách lidi přijdou a řeknou, modlete se za mně, já mám takové a takové problémy, tam se můžou vlastně lidi spolu modlit... podle mně člověk musí v církvi zažít to přijetí, aby se mu tam líbilo“ (Anežka). „Ta úžasná mladá parta těch lidí okolo, v mém věku, to myslím, že rozhodlo, ta dívka, ta parta výbornejch lidí, s kterýma se přátelím dodneška... jak ta víra u nich je silná, to mně ovlivnilo... bylo na nich i děsně vidět, jak tou vírou opravdu žijí, jak se opravdu spoléhají na Krista, na Boha... já jsem to pak vzal tak, že vlastně to Bůh mi přines tuhle skvělou partu lidí po těch ošklivejch zkušenostech, že mi jakoby dal druhou šanci na život, takže já jsem to vzal takhle a myslím, že od té chvíle jsem tomu začal vyloženě věřit...“ (Patrik). „Já myslím, že to bylo i to společenství a i to, že jsem dostala jakoby hodně odpovědi na to, co se dělo v tý předchozí době, že jsem to pak dokázala jakoby daleko víc pochopit, když jsem znala víc principů z Bible a obecně z křesťanství... tady to bylo takový modernější, bylo tam víc mladých lidí a byla tam spousta akcí, a chodili tam kamarádi, tak to pro mně bylo blížký a cítila jsem se tam dobře, takže jsem tam pak zůstala... přátelé jsou zakotvený na něčem, co je pro mně důležité, že mají tu stejnou, když to tak řeknu, jednu z nejdůležitějších věcí v životě“ (Edita).

6.5.3 Větší vliv víry/učení církve než společenství – 5 respondentů – 25%

Pro stejný počet respondentů byla důležitější jejich víra a vztah k Bohu, než společenství a tito respondenti také projevovali nejmenší míru zapojení do aktivit své církve, většinou chodili pouze na bohoslužby. „To křesťanství, ta podstata, jako to následování Krista, že tím jsem si jistý, že to chci a že chci bejt pokřtěnej pak jsem začal chodit k němu na nějaký biblický hodiny, a pak jsem tam začal chodit i na nedělní bohoslužby, takže to je asi momentální stav... Ale už jsem se tak nějak v tý církvi zakotvil, to jsem rád, protože mi to přijde, že bez tý církve se to pochybování tak nějak přesouvá do toho středu, a já bych už toho

Boha tak nějak rád pevně přijal a pochyboval jenom o nějakých těch článkách víry...“ (Matěj). „Takže vlastně veškerý obavy, co jsem měla ohledně nějakých mší nebo bohoslužeb tak tady úplně v pohodě, chodte sem, ty lidi vás přijmou, takže to mně ohromně vyhovovalo... Pane Bože, to nevím, jaks to zařídil... ta víra v Boha, musím říct, je tak silná, že mi úplně naplnila život, takže já se takhle posouvám dopředu, a když srovnám ten život, který byl před, ten život bez víry, tak se mi zdá, že to předtím nebyl moc život, to bylo tak chudý, úplně o ničem, a teď mám pocit, že žiju, že jsem jako na správném místě, na správné cestě, a věřím, že to, co se stane, se prostě stane, protože to Bůh chce“ (Daniela).

„To se říká, že člověk přijde k víře v nějaký krizi, já jsem na to přišla v psychiatrický léčebně, že jako proč s tím bojovat, že to tak je, tak jsem to jako přijala ...je tam hodně to odevzdání, to je tam velký téma, já jsem hrozný perfekcionista a chci, aby ty věci byly perfektnější, tak o tom mluvíme, že se z toho nemusím zbláznit, že to můžu taky trochu odevzdat, že to není jenom na mně, není to jenom v mých rukách, ale taky někoho jinýho...“ (Kamila). „A od té doby to mám tak občas proměnlivě, ale dá se říct, že už je to pro mně stabilně důležitý, a právě když občas jakoby na to kašlu, na tu víru nebo tak, tak mi není dobře, vadí mi to, že se jakoby tak vzdaluju... Je to pro mně už jako takovej základ, cejtím to, že vždycky když se jakoby tak narovná, a jsem s tím Bohem, tak to všechno co pak dělám okolo, tak to jakoby dává větší smysl a je to prostě lepší“ (Roman). „Změnilo to moje hodnoty a postoje životní, že si uvědomuju, že to, že mám možnost žít, že mám dobrý lidi kolem sebe, že to není samozřejmé, že si to víc uvědomuju. A taky to souvisí s tím oborem, který studuju, že Ježíš byl taky tak trochu sociální pracovník...“ (Leona).

6.6 Shrnutí hlavních výsledků výzkumu

Církev římskokatolická:

	Věk prvního zájmu	Krize	První setkání s církví	Význam společenství věřících	Důvody vstupu do církve	Přechod z jiné církve
Blanka	15	strach ze smrti v dětství	kamarádka přivedla na akce mládeže	střední	„cítím se tam dobře“ – spojení víry a přátel	ne
Ema	14	příklad sestry – pocit opuštěnosti, když se sestra nechala pokřtít	sestra přivedla do skautského oddílu, řádové sestry ve škole	velký	příklad sestry a přátel ze skautského oddílu	ne
Gabriela	15	žádná krizová situace – trochu hledání smyslu v dospívání	řádová sestra ve škole, věřící spolužáci	velký	„mladí mně vzali mezi sebe, přijetí“, spiritualita svátostí, „ta církev je všude“	ne
Hynek	19	nějaké „puzení“, „touha“ od 15 let, pak příchod do Prahy na vysokou školu, potřeba najít nové sociální kontakty	nabídka chodit do katolického klubu pro vysokoškoláky	střední	„přijetí“, vztah s lidmi“, „lidské prostředí, nepřevládal duch zákona“, Boží slovo, možnost Boha chválit	ne
Kristýna	16	v 11 letech smrt otce, od té doby „hledání pravdy o životě“	několik kontaktů v průběhu 3 let – věřící spolužačka, bytná, kněz z katolické církve	střední	charismatická skupina – dosažení odpuštění, modlitby za uzdravení duše	ne
Matěj	15	psychotické onemocnění bratra a vlastní psychotické zážitky, na tomto základě uvěřil v Boha	hledání společenství, spolužačka přivedla do Metodické církve, pak bývalý metodista do katolické církve	malý	„původní církev“, návrat ke kořenům, liturgie	ano – z Metodické církve
Patrik	17	deprese, pokus	dívka, se kterou	velký	úžasná parta	ne

		o sebevraždu	chodí, přivedla do společenství mládeže ŘK		mladých lidí, kteří žijí svou vírou, „přivedl mne tam Bůh“	
Pavčina	18	studium posledního ročníku střední školy v USA	baptistická rodina, u níž bydlela v USA, pak hledání po návratu – kamarádka přivedla do společenství mládeže ŘK	střední	skupina mladých, vztah k Ježíši	
Prokop	18	Záchrana při automobilové nehodě, příchod do církevní školy – výběr studia kvůli postiženému bratrovi	věřící spolužáci na vysoké škole	střední	„katolická církev byla ten začátek“, hlavní je, že „mám vztah s Bohem“, podpora věřících spolužáků	ne
Roman	17	žádná krizová situace – hledání smyslu v dospívání, pak přechod na vysokou školu, sebevražda bratra	dívka, se kterou chodil, přivedla mezi mladé lidi v církvi	malý	„lidi z jiných církví neznal“, návrat po smrti bratra tam, kde to už znal, důležitější je vztah s Bohem, než společenství	ne

Českobratrská církev evangelická:

	Věk prvního zájmu	Krize	První setkání s církví	Význam společenství věřících	Důvody vstupu do církve	Přechod z jiné církve
Anežka	16	špatné rodinné podmínky, špatná parta v dospívání	chodila za školu do kostela, kamarádovi z party nabídli návštěvu akce mládeže v Církvi apoštolské	velký	CA „moc uvolněná“, vliv manžela z ČCE	ano – z Církve apoštolské
Daniela	20	PTSP po vážném zranění (pobodání) při násilném přepadení, prosby k Bohu, aby jí bylo lépe	po uvěření v Boha hledání společenství věřících lidí – oslovila faráře ČCE ze sousedního kostela	malý	jednoduché bohoslužby, Bible, prostota, důraz na „to vnitřní“	ne
Leona	19	žádná krizová situace – pod vlivem výuky teologie	po uvěření v Boha, spolužačka pozvala do společenství mládeže	malý	Bible, nejsou tam dogmata, „drží se u kořenů křesťanství“, jednoduché bohoslužby	ne
Tadeáš	20	První úvahy ve 14 letech po smrti dědečka, pak po nepodařeném vztahu s dívkou léčená deprese	rodina učitele hudby z CČE, učitel vedl hudební skupinu věřící mládeže – také četba Bible	střední	protestantismus je prostší, obvyčejnější, důraz na Bibli, česká tradice	ne

Evangelikální církve:

CB – Církev bratrská

KS – Církev Křesťanská společenství

AC – Apoštolská církev

		Věk prvního zájmu	Krize	První setkání s církví	Význam společenství věřících	Důvody vstupu do církve	Přechod z jiné církve
Andrea	CB	17	hněv na Boha po smrti otce	kamarádka přivedla do letničního sboru – americká misie	střední	hledání věřících v okolí bydliště, potřeba „struktury“, zapojit se do služby	Ano – evangelikální společnost „Voda života“
Cyrl	AC	18	Špatné rodinné podmínky (hlavně vztah s otcem), hledání „co mi pomůže“ v „bezútešném období“	Různé kontakty s věřícími v zahraničí, Američtí studenti na Novém Zélandu – účast na letničních shromážděních, pak přes spolužáky do AC	střední	Bible, „hořící srdce“ „setkání s živým Bohem“ bez prostředníků, odpuštění, jednoduché bohoslužby	ne
Edita	KS	15	vážná nemoc matky, pak její smrt	kamarádka vzala na tábor s výukou angličtiny organizovaný americkou evangelikální misí	velký	důraz na evangelizaci, „starají se o lidi víc do hloubky, osobně“, hodně mladých lidí a akcí	ne
Kamila	AC	18	špatné rodinné podmínky, anorexie	přijala Boha během léčby v psychiatrické léčebně, díky kamarádovi se	malý	přivedla tam kazatelka, hlavní význam má vztah k Bohu, ale lidé jsou důležití pro	ne

				seznámila s kazatelkou		rozhovory, přijetí	
Magda	CB	19	začátek studia na vysoké škole, rozhodování se, zda pokračovat ve studiu, které ji nebavilo	věřící spolužáci na VŠ, kteří byli misijně aktivní, kamarádka vzala na English Camp, ubytovaná u rodiny z CB	střední	prostředí – shromáždění, opravdový život věřících, Bible, ale důležitý je také vztah k Bohu	ne
Viktor	AC	17	žádná krizová situace - zvědavost	kamarádka pozvala matku na přednášky církve, matka o tom nadšeně vyprávěla, tak tam šel ze zvědavosti	střední	víra v Boha je plus pro život, Bůh pomáhá v těžkých situacích, v téhle církvi je to pravdě nejbližší, Bible, živý sbor	ne

7. Diskuse

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaké faktory mohou ovlivnit volbu konkrétní církve u mladých konvertitů z nevěřících rodin a jestli se tyto faktory liší u jednotlivých typů církví. Data byla získána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, které byly vyhodnoceny metodou opakujících se vzorců – analýzou pomocí předem určených kategorií. Výzkumný soubor byl vybrán kombinací metod samovýběru a záměrného výběru, protože vzorek byl omezen na vybrané křesťanské církve. Ukázalo se, že bylo poměrně snadné získat respondenty ochotné vyprávět o své konverzi – pro většinu lidí je konverze zážitek spojený s pozitivními emocemi, takže jsou ochotni o něm vyprávět.

Na druhou stranu se jedná o zkušenost velmi osobní, až intimní, a také těžko popsatelnou slovy, protože kromě konvertity je součástí tohoto procesu, i druhá „strana“, a sice Bůh, který může člověka do církve přivést – někteří respondenti říkali, že mají pocit, že to celé bylo Boží vedení. Boží působení se však dá těžko pochopit rozumem a popsat slovy, takže zde leží jedno z omezení možností výkladu výsledků, protože jsem musela vynechat „faktor Bůh“. Mé cíle se omezily na popis faktorů, které lze vyjádřit „netranscendentními termíny“.

Vzorek byl vybírán dvoukolově, protože v prvním kole se přihlásilo málo respondentů z protestantských církví, ale zato mnoho respondentů z evangelikálních církví (pokud vezmeme v úvahu celkový počet jejich členů u nás), protože v těchto církvích je obvyklé, že členové podávají tzv. svědectví, tj. vyprávějí ostatním členům a zájemcům o své konverzi. U respondentů z katolické církve zase byl průběh konverze velmi podobný, takže bylo nutno získat ještě další respondenty, aby byla získaná data rozmanitější. Dalším omezením metody samovýběru je, že jak už bylo řečeno, přihlásí se jenom ti respondenti, kteří mají většinou pozitivní zkušenosti s církvemi, takže není možno zjistit, jaké faktory mohou naopak mladé lidi od vstupu do církve odradit – to by mohlo být tématem dalšího výzkumu. Bylo pro mne překvapením, že se přihlásilo tak málo respondentů z protestantských církví a nikdo z pravoslavných církví – dá se to asi částečně vysvětlit tím, že počet konvertitů do těchto církví je poměrně malý; počet konvertitů do katolické církve je samozřejmě vyšší, a také evangelikální církve jsou úspěšnější v získávání nových členů díky svým intenzivním metodám „evangelizace“ – u tradičních církví většina jejich členů vyrůstá ve věřících rodinách, takže nesplňují podmínky tohoto výzkumu.

Výzkumné otázky, které jsem si připravila, jsem otestovala na třech respondentech během předvýzkumu – ukázalo se, že bylo dobré – jak radí Smith, Harré a Van Langenhove (2008), připravit si pobídky nebo narážky, které pomohou přivést respondenta k požadovanému tématu – v rozhovorech šlo hlavně o význam společenství a učení církve pro rozhodnutí ke vstupu do církve. Zde je ovšem opět otázkou, nakolik jsou výpovědi respondentů zkresleny tím, že jsem se zeptala na konkrétní faktory, aniž je respondenti předtím zmínili – možná tyto faktory nepovažovali za natolik důležité, dokud jsem se na ně výslovně nezeptala.

První část výzkumných otázek se týkala vlastního průběhu konverze, protože jsem chtěla porovnat, zda budou odpovídat modelům konverze popsáním v literatuře. Věk, kdy se respondenti začali poprvé zajímat o otázky víry nebo náboženství, byl v rozsahu od 14 do 20 let (průměr 17,2 let), což odpovídá například údajům Williama Jamese (1902/1930), který říká, že konverze je součástí přechodu dítěte k spirituálnímu životu dospělého a nastává mezi 14 a 17 rokem věku.

Většina teorií konverze se shoduje, že jedním z prvních impulsů náboženského hledání je napětí nebo krize, kterou mladí lidé prožívají. Pozdější autoři trochu tento pohled změnili (Rambo, 1993), když sice uznávají, že životní obtíže mohou vést člověka k hledání pomoci i v náboženské oblasti, ale existuje i značný počet konvertitů, kteří neprožívali žádné výrazné napětí v životě – kromě hledání vlastní identity, životního směru a smyslu života, které je pro dospívání typické (v současné době se psychologové, jak uvádí Rambo, soustřeďují na rozbor různých krizí, které jsou bodem obratu v jednotlivých stádiích vývoje člověka během jeho života, tato období krize jsou hlavními obdobími, kdy lidé přijímají novou víru a vytvářejí si nové vazby k náboženským skupinám). Také většina respondentů (14 z 20) tohoto výzkumu prožívala těžké životní období, když se začali zajímat o náboženství, to potvrzuje zjištění předchozích výzkumů, že hledání náboženského řešení je jednou z možností, jak nalézt nové způsoby vypořádání se s dlouhodobou stresovou situací. Krizové faktory sahaly od výchovy v dysfunkční rodině, smrti rodičů, přes psychickou nemoc, až po relativně méně závažné faktory jako je změna sociálního prostředí při odchodu z domova na studia. Respondenti, kteří prožívali relativně nejtěžší situace (jako je psychické onemocnění nebo násilné přeapadení), nejčastěji říkali, že jim to, že uvěřili v Boha, zachránilo život a také nejčastěji vyjadřovali názor, že konverze byla Boží dílo.

Respondenty, kteří nepocíťovali před konverzí žádné výrazné napětí v životě, nejčastěji přivedl k zájmu o náboženství příklad někoho z jejich příbuzných nebo blízkých přátel –

trochu mne překvapilo, že respondentů, kteří neprožívali kritickou situaci, byl tak velký počet – 6, to je téměř jedna třetina. Naopak není překvapivé, že u 14 respondentů jejich konverzi velmi ovlivnili lidé z jejich okolí – u většiny to byli přátelé, což je přirozené, protože pro dospívajícího jsou nejdůležitější referenční skupinou jeho vrstevníci. Ve výzkumu se objevily všechny kategorie konvertitů, které uvádí Kaplánek (2009) – lidé, které do církve přivedli jejich přátelé nebo partneři, ti, kdo hledali smysl života i lidé v krizové situaci snažící se ji vyřešit.

Další otázkou, kterou se zabývaly výzkumy, je aktivita nebo pasivita člověka v průběhu konverze. Dalo by se předpokládat, že napětí nebo krize povede k větší aktivitě člověka v hledání náboženského řešení situace, a je pravda, že respondenti, kteří nepocítovali žádné výrazné napětí ve svém životě, sami od sebe nezačali projevovat zájem o náboženství, ale jenom část z respondentů v krizi se aktivně snažila najít řešení svých problémů a pomoc v náboženské oblasti. Je možné, že by některé další respondenty stupňování krize také k tomuto řešení dovedlo, ale mezitím už potkali někoho, kdo jim umožnil kontakt s církví. Několik z nich vyjádřilo dojem, že jejich konverze byla zcela dílem Boha – že on v nich konverzi „provedl“ – byli tedy pasivními příjemci.

14 respondentů z 20 mělo pozitivní první dojmy z návštěvy akce dané církví nebo z kontaktu s jejími členy. Šest respondentů popisovalo, že v některé fázi konverze bylo pro ně důležité pozitivní setkání s pastorem, knězem, kazatelem nebo řeholní sestrou – většinu respondentů sice kladně ovlivnili jejich přátelé nebo jiní věřící, ale tento podíl „duchovních profesionálů“ je dost velký, takže se dá církvím doporučit, aby své duchovní dobře připravili na rozhovory s nevěřícími a hledajícími. Respondenti měli samozřejmě také negativní dojmy při kontaktu s věřícími i duchovními, ale neodradilo je to od hledání společenství, které by jim vyhovovalo. Dalším tématem výzkumu by mohlo být, proč je ani negativní zkušenosti neodradily.

Trochu překvapivé pro mne bylo, že pouze 4 respondenti prošli delším procesem hledání vhodné církve (několik dalších sice také navštívilo jiné náboženské společnosti, ale neuvažovali o tom, že by do nich vstoupili) – většina respondentů se cítila natolik dobře v církvi, s níž se setkali jako první, že nepotřebovali dále hledat. Pět respondentů dokonce vůbec neuvažovali o tom, proč vstupují zrovna do této církve. Zde opět mohla výsledky zkreslit metoda výběru výzkumného souboru, protože je pravděpodobnější, že se přihlásili

lidé, kteří měli pozitivní zážitky, a ti, jejichž průběh konverze byl poměrně bezproblémový, než ti, kteří zažili zklamání z kontaktů s věřícími a církvemi.

Pokud jde o konkrétní důvody, proč do dané církve vstoupili, většina důvodů platí pro všechny typy církví – jedná se o přijetí do společenství, podpora od ostatních, ale také vztah k Bohu, který je podporován bohoslužbami a četbou Bible. Výzkumný vzorek byl samozřejmě příliš malý, aby se daly spolehlivě rozeznat faktory, které by odlišovaly členy jednoho typu církve od ostatních – jak píší někteří autoři, lidé si vybírají typ náboženství podle toho, který nejlépe naplní jejich potřeby – ale možná jsou všechny křesťanské církve natolik podobné ve srovnání s jinými náboženstvími, že všechny uspokojují stejné potřeby svých členů. Jediné dva rysy, které z rozhovorů vyplynuly, byl důraz na studium Bible, který považovali za přitažlivý členové evangelikálních církví a českobratrské církve. A společným rysem členů evangelikálních a katolické církve byla silnější potřeba blízkých vztahů s lidmi ve společenství, a jejich prostřednictvím prohlubovaný vztah k Bohu.

Při hledání odborné literatury k tomuto tématu mne zaujaly výzkumy týkající se vztahu mezi vírou/učením církve („*meaning/believing*“) a společenstvím („*belonging*“), tedy naplněním potřeby patřit do nějaké skupiny lidí. Tyto dva faktory tvoří podstatu pocitu závazku k církvi („*commitment*“), lidé, kteří cítí větší závazek ke své církvi, jsou pak ochotnější pomáhat církvi při jejích aktivitách i při kontaktování potenciálních nových členů, takže by se církve měly snažit zvyšovat pocit závazku u svých členů.

Autoři výzkumů (McGaw, 1979, 1980; Olson, 1989; Dougherty a Whitehead, 2011; Walker, 2011; Walton, 2011) sice potvrzují, že lidé, kteří jsou členy malých skupin v církvi a navazují tam pevná přátelství, se cítí v církvi spokojenější a jsou ochotni věnovat práci v církvi více času i finančních prostředků, ale na druhou stranu upozorňují na to, že tyto skupiny pak mohou mít tendenci se uzavírat před ostatními lidmi a nejsou ochotny přijímat nové členy, ani pomáhat lidem mimo církev. Dalším rizikem je, že tyto skupiny jsou spíše svépomocnými podpůrnými skupinami, kde se lidé zabývají více pomocí druhým v jejich osobních problémech, než skupinami, kde by se hovořilo o Bohu a usilovalo se o prohloubení víry jejich členů.

V mém výzkumu sice také většina respondentů potvrdila, že přijetí členy církve a podpora ve skupině je pro ně velmi důležitá – zde hrálo roli i to, že oceňovali, že tito věřící opravdu

žijí svou víru, že jejich život svědčí o dobrém vztahu k lidem i k Bohu. Dá se říci, že všichni respondenti potvrdili, že oba faktory jsou pro ně důležité, pro polovinu respondentů byla stejně důležitá víra nebo vztah k Bohu jako přátelské vazby ve společenství, pro čtvrtinu bylo společenství důležitější a poslední čtvrtina měla za významnější vztah k Bohu. Rozdělení respondentů šlo napříč církvemi, takže se nedá říci, že by některý z faktorů byl pro členy určitého typu církví významnější než jiný.

Před začátkem výzkumu jsem se domnívala, že se možná v rozhovorech objeví nějaké rozdíly v důvodech vstupu, které budou různé v jednotlivých skupinách církví, ale žádné výraznější rozdíly nebyly patrné – většina respondentů zůstala v církvi, kterou potkala jako první, cítili se tam dobře a neměli potřebu hledat dál. U respondentů, kteří přešli do jiné církve, byly důvody také obecně platné – nevyhovující vztahy k lidem nebo příliš „charismatické“ projevy, které se mohou vyskytnout ve všech církvích. U některých respondentů se při vypočítávání důvodů objevily všeobecně rozšířené názory, které ale nejsou zcela pravdivé – například členové českobratrské církve si cení důrazu na studium Bible, v současné katolické církvi se však čím dál více také objevují biblické hodiny. Jediným důvodem, který bych z průzkumu vyvodila, jsou prostší, jednodušší a srozumitelnější bohoslužby v protestantských církvích.

Při vlastním výzkumu se nevyskytly žádné etické problémy, jména a některé osobní údaje byly samozřejmě změněny tak, aby nebylo možno poznat, o koho se jedná. Respondenti sami však neprojevovali žádné obavy o to, že by jim zveřejnění rozhovorů mohlo nějakým způsobem uškodit, a nekladli si podmínky týkající se záznamů a zpracování rozhovorů. Většina respondentů mi potvrdila, že již o své konverzi mnohokrát vyprávěli, protože to považují za součást svého svědectví o životě s Bohem pro nevěřící – jak řekl Prokop: *„A taky je dobrý, že teď můžu těm svým kamarádům, co jsou nevěřící, podat to svědectví, že můžu říct, podívej se, já se přece s tebou normálně bavím, že nejsem nějaký divnej, i když jsem věřící.“*

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo nalézt a popsat faktory, které působí při rozhodování mladých konvertitů, do které církve chtějí vstoupit. Druhým cílem pak bylo srovnat jejich popis vlastní konverze s modely konverze popsány v odborné literatuře.

Popis průběhu konverze potvrdil údaje známé z dosavadních výzkumů – u velké části konvertitů začíná zájem o náboženství v období obtížné životní situace, většinu ke kontaktu s náboženským společenstvím přivedli lidé z jejich okolí (většinou přátelé), důležitý byl pro ně příklad opravdového života věřících, s nimiž se setkali, společenství naplnilo jejich potřebu blízkých vztahů a víra v Boha dodala rámeček (který odlišuje církev od zájmových spolků) – ukázala životní směr a přinesla pocit smyslu života.

Hlavní důvody vstupu respondentů se v jednotlivých skupinách církví shodovaly – důležité bylo pro ně setkání s členy dané církve (ať už šlo o duchovní nebo laiky) – cenili si především toho, že tito lidé skutečně žili svou vírou, chovali se k sobě laskavě, přijímali ostatní lidi (což je zřejmě důležité zvláště v dnešní době, kdy mnoho dětí vyrůstá v nepříliš dobrých rodinných podmínkách). Většina respondentů pak také proto zůstala v církvi, kterou potkala jako první, cítili se tam dobře a neměli potřebu hledat dál, což ukazuje, že všeobecně přijímaný názor, že dnešní mladí lidé jsou především „hledáči“ nemusí být zcela pravdivý, že dnešní mladí lidé cítí velkou potřebu po zakotvení a nalezení místa, „kam patřím“ a lidí, „k nimž patřím“ – jak říkali respondenti, důležité pro ně bylo, že tito lidé s nimi sdílejí nejenom víru, ale i názory na život a svět, a mají stejné hodnoty.

Před začátkem výzkumu jsem se domnívala, že se možná v rozhovorech objeví nějaké rozdíly v důvodech vstupu, které budou různé v jednotlivých skupinách církví, ale žádné výraznější rozdíly nebyly patrné – domnívám se, že evangelikální církve jsou úspěšnější v „náboru“ nových členů (i když ani to už tolik neplatí, jak ukázaly výsledky posledního sčítání lidu) hlavně proto, že spojují svou evangelizaci s činností zajímavou pro mladé lidi (výuka angličtiny) a protože jsou velmi aktivní v pořádání různých akcí pro mládež. Jak potvrdil i tento výzkum, motivace pro přijetí víry vycházejí buď z vnitřní potřeby lidí (většinou jako hledání řešení v době krize) nebo je k víře přivedou vnější impulsy – příklad blízkých osob.

I tradiční církve (katolická a protestantské) se dnes snaží organizovat různé aktivity pro mladé lidi, ale je pravdou, jak i tento výzkum potvrdil, že rozhodující pro potenciálního konvertitu (kromě nezmapovatelné oblasti Božího působení) je život a chování členů dané církve – rozhodující není nauka církve, svátosti nebo bohoslužby (i když do určité míry platí, že člověk vyhledává církev bližší jeho povaze a názorům), ale opravdovost života věřících, která je tím nejlepším doporučením a také zárukou, že v takovém společenství bude potenciální konvertita moci uspokojit svou potřebu po navázání dobrých vztahů a zakotvení ve skupině. Hlavním úkolem církví by tedy, podle mého názoru, mělo být pracovat na zlepšení osobních vlastností a chování svých členů – to je ostatně i jejich rolí danou Bohem – aby pomáhaly lidem přetvářet se stále více k obrazu Božimu – což je ovšem úkol z nejtěžších.

Na závěr bych ještě chtěla uvést několik myšlenek týkajících se oné „druhé strany“ konverze – působení Boha. Jak uvádí Ivana Noble (2004), obrácení má tři aspekty – náboženský, morální a intelektuální: *„Každý z nich se rozvíjí do té míry, do které se postupně dotýká kořenů našeho lidství, kde je člověk osvícen setkáním s živým Bohem. Obrácení je tedy něco pozitivního v samotném principu, znamená změnu od horšího k lepšímu“* (s. 263).

A Lewis Rambo (2010): Konverzi umožňuje působení Krista, pravým ústředním bodem a dynamikou konverze je skutečnost, že člověk začne věřit v Ježíše Krista. Konverze znamená, že člověk uvěří v Krista, že si zvolí následovat Krista a usiluje o sjednocení s Ježíšem jako Pánem a Spasitelem. Konvertovat znamená stát se křesťanem. I když v procesu konverze jsou aktivně činní všichni tři členové Trojice, ústředním bodem je Kristus. Konverze je plodem setkání se samotným vzkříšeným Kristem, jak o něm svědčí a jak jej prožívají křesťanská společenství. Konverze není výsledkem setkání s pravdou nebo principy nebo církevními zákony, pramení ze setkání s Ježíšem (s. 442).

Seznam použité literatury

Aarts, O., Need, A., & Te Grotenhuis, M. (2008). Does Belonging Accompany Believing? Correlations and Trends in Western Europe and North America between 1981 and 2000 [Electronic version]. *Review of Religious Research*, 50 (1), 16 – 34.

Bible (1985). Ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost.

Buxant, C., & Saroglou V. (2009). Contemporary Conversions: Compensatory Needs or Self-growth Motives? [Electronic version]. *Social Scientific Study of Religion*, 20, 47-68.

Crisp, R. J. & Turner, R. N. (2007). *Essential Social Psychology*. London: SAGE Publications.

Český statistický úřad: Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem. Retrieved 20. 2. 2013, from http://www.scitani.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem

Český statistický úřad: Obyvatelstvo podle náboženské víry podle krajů – podrobné údaje. Retrieved 20. 2. 2013, from <http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/tabulky>.

Dougherty, K. D., & Whitehead, A. L. (2011). A Place to Belong: Small Group Involvement in Religious Congregations [Electronic version]. *Sociology of Religion*, 72(1), 91-111.

Hayward, J. (2002). A Dynamic Model of Church Growth and Its Application to Contemporary Revivals [Electronic version]. *Review of Religious Research*, 43(3), 218-241.

Holm, N. G. (1998). *Úvod do psychologie náboženství*. (K. Balcar, Trans.). Praha: Portál. (Original work published 1993).

Houtepen, A. (2006). Conversion and the Religious Market: A Theological Perspective [Electronic version]. *Koninklijke Brill NV*, 20, 18-38.

James, W. (1930). *Druhy náboženské zkušenosti*. (J. Hruša, Trans.). Praha: Melantrich (Original work published 1902).

Jindra, I. W. (2011). How Religious Content Matters in Conversion Narratives to Various Religious Groups [Electronic version]. *Sociology of Religion*, 72(3), 275-302.

Kaplánek, M. (2009). Rozhodnutí mladého člověka nechat se pokřtít v katolické církvi. In Hanuš, J., & Noble, I. (Eds.). *Konverze a konvertité: sborník z mezioborového semináře o problematice náboženského obrácení* (pp. 81-106). Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Lofland, J., & Stark, R. (1965). Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective [Electronic version]. *American Sociological Review*, 30(6), 862-875.

Lovaš, L. (2008). Malé sociální skupiny. In Výrost, J., & Slaměnik, I. (Eds.), *Sociální psychologie* (pp. 321 - 338). Praha: Grada Publishing.

McGaw, D. B. (1979). Commitment and Religious Community: A Comparison of a Charismatic and a Mainline Congregation [Electronic version]. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 18(2), 146-163.

McGaw, D. B. (1980). Meaning and Belonging in a Charismatic Congregation: An Investigation into Sources of Neo-Pentecostal Success [Electronic version]. *Review of Religious Research*, 21(3), 284 – 301.

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.

Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.

Nešpor, Z. (2003). Ústřední vývojové trendy současné české religiozity. In Z. Nešpor (Ed.), *Jaká víra? Současná česká religiozita/ spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství* (pp. 26-35). Praha: Sociologický ústav.

Nešpor, Z. (2010). *Příliš slábi ve víře*. Praha: Kalich.

Nešpor, Z., & Lužný, D. (2007). *Sociologie náboženství*. Praha: Portál.

Noble, I. (2004). *Po Božích stopách: teologie jako interpretace náboženské zkušenosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Olson, D. V. (1989). Church Friendships: Boon or Barrier to Church Growth? [Electronic version]. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 28(4), 432-447.

Paloutzian, R.F., & Rambo L.R. (1999). Religious conversion and personality change [Electronic version]. *Journal of Personality*, 67(6), 1047-1079.

Rambo, L.R. (1993). *Understanding Religious Conversion*. New Haven: Yale University Press.

Rambo, L. R. (2010). Conversion Studies, Pastoral Counselling, and Cultural Studies: Engaging and Embracing a New Paradigm [Electronic version]. *Pastoral Psychology*, 59, 433-445.

Remeš, P. (2002). Řekni mi, jaké náboženství volíš. In Z. Galvas (Ed.), *Homo religiosus: Vybrané aspekty psychologie náboženství* (pp. 54-62). Praha: Českomoravská psychologická společnost.

Říčan, P. (2007). *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál.

Seggar J., & Kunz, P. (1972). Conversion: Evaluation of a Step-like Process for Problem-solving [Electronic version]. *Review of Religious Research*, 13(3), 178-184.

Slaměník, I. (2008). Konformita. In Výrost, J., & Slaměník, I. (Eds.), *Sociální psychologie* (pp. 339 - 356). Praha: Grada Publishing.

Smékal, V. (2002). Spiritualita v denním životě člověka. In Z. Galvas (Ed.), *Homo religiosus: Vybrané aspekty psychologie náboženství* (pp. 18-34). Praha: Českomoravská psychologická společnost.

Smith, J. A., Harré, R., & Van Langenhove, L. (2008). *Rethinking Methods in Psychology*. London: SAGE Publications.

Strauss, A., & Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. (S. Ježek, Trans.). Boskovice: Nakladatelství Albert. (Original work published 1990).

Walker, D. (2011). Marks of Mission and Ways of Belonging: Shaping the Anglican Agenda for Occasional Churchgoers in the Countryside [Electronic version]. *Journal of Anglican Studies*, 9(1), 100-116.

Walton, R. (2011). Disciples Together: The Small Group as a Vehicle for Discipleship Formation [Electronic version]. *The Journal of Adult Theological Education*, 8(2), 99-114.

Zinnbauer, B. J., & Pargament, K. I. (1998). Spiritual Conversion: A Study of Religious Change Among College Students [Electronic version]. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 37(1), 162-180.

Pozn.: Úryvky z anglických textů přeložila autorka diplomové práce.